

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

МОРОЗ ВЛАДИСЛАВ ВЛАДИСЛАВОВИЧ

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 354.078.2:378.091.212.2-054.6](477)
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ
ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН ДО ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

(назва роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»

(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

В. В. МОРОЗ

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи

Дацій Надія Василівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

д. держ. упр., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Житомир – 2022

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: **Мороза Владислава Владиславовича**

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № ____ від « ____ » грудня 2022 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

_____
к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

_____
(підпис)

_____
Якобчук В.П.
(прізвище ,ім'я, по батькові)

« ____ » грудня 2022 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **Мороз Владислав Владиславович** захистив (ла)
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:
сума балів за 100-бальною шкалою _____
за шкалою ECTS _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____
(науковий ступінь, вчене звання)

_____
(підпис)

_____
Пугачова Н.С.
(прізвище ,ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

МОРОЗ В. В. Державні механізми регулювання вступу на навчання іноземних громадян до закладів вищої освіти України. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування – Поліський національний університет, Житомир, 2022.

Визначено поняття вступу іноземних громадян, проведено огляд нормативно-правових документів, що регламентують даний процес. Описано державний алгоритм вступу на навчання, проведено статистичний аналіз динаміки показників вступної кампанії іноземців та осіб без громадянства.

Виявлено основні проблемні аспекти та недоліки існуючої системи організації вступу на навчання, проаналізовано причини їх виникнення. Розроблено шляхи удосконалення державних механізмів регулювання вступу іноземних громадян до закладів вищої освіти України.

Ключові слова: механізм вступу, навчання, іноземні громадяни, заклад вищої освіти, нормативний документ, правила прийому, набір на навчання, вступна кампанія, прийом на навчання, алгоритм, показники вступної кампанії, запрошення, приймальна комісія, відбіркова комісія, організація-посередник.

ANNOTATION

MOROZ V. State mechanisms for regulating admission of foreign citizens to higher education institutions of Ukraine – Qualification work on manuscript rights.

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 281 – Public management and administration – Polissia National university, Zhytomyr, 2022.

The concept of admission of foreign citizens was defined, and a review of regulatory and legal documents regulating this process was conducted. The state algorithm for admission to higher education institutions is described, a statistical analysis of the dynamics of the admission campaign indicators of foreigners and stateless persons is carried out.

The main problematic aspects and shortcomings of the existing system of organization of study admission have been identified, the reasons for their occurrence have been analyzed. Ways to improve state mechanisms for regulating admission of foreign citizens to higher education institutions of Ukraine have been developed.

Key words: admission mechanism, study, foreign citizens, institution of higher education, regulatory document, admission rules, study recruitment, admission campaign, admission to study, algorithm, admission campaign indicators, invitation, admission committee, selection committee, intermediary organization.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНИХ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН ДО ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	8
1.1.Визначення основних понять та груп нормативних документів, що регламентують вступ на навчання іноземних громадян	8
1.2. Огляд нормативних документів, щодо регулювання процесу вступу на навчання іноземних громадян до закладів вищої освіти України	11
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДЕРЖАВНИХ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН ДО ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	25
2.1. Державний алгоритм вступу на навчання іноземних громадян до закладів вищої освіти України	25
2.2. Аналіз динаміки основних показників вступної кампанії іноземних громадян до закладів вищої освіти України	34
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНИХ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН ДО ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	41
3.1. Особливості та проблемні питання механізмів організації вступної кампанії іноземних громадян	41
3.2. Шляхи удосконалення системи організації вступу на навчання іноземних громадян до закладів вищої освіти України	52
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63
ДОДАТКИ.....	70

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ДМС України	Державна міграційна служба України
ДП	Державне підприємство
ДПС України	Державна податкова служба України
ЄДЕБО	Єдина державна електронна база з питань освіти
ЗВО	Заклад вищої освіти
МЗС України	Міністерство закордонних справ України
МОН України	Міністерство освіти і науки України
НП України	Національна поліція України
СБ України	Служба безпеки України
УДЦМО	Український державний центр міжнародної освіти

ВСТУП

Актуальність теми. В останні роки спостерігається посилення складових глобалізаційних процесів, що зумовлюють зростання інтернаціоналізації освіти, академічної мобільності, експорту/імпорту освітніх послуг, освітнього маркетингу, стрімкого розвитку відповідних інформаційно-комунікаційних технологій. Це зумовило швидке збільшення контингенту іноземних студентів в останнє десятиліття на світовому ринку освітніх послуг. Навчання іноземних громадян залишається одним із пріоритетних напрямів розвитку вищої освіти в Україні. Заклади вищої освіти, що здійснюють підготовку іноземних студентів, мають досить гарний прибуток для навчального закладу та своєю діяльністю забезпечують вливання фінансів з інших держав у економіку України. Варто відзначити і той факт, що зростання частки іноземних студентів є свідченням підвищення рейтингу освітніх закладів країни, ознакою якісного надання освітніх послуг, визнання дипломів у міжнародній науковій спільноті. Отримання освіти іноземцями в закладах вищої освіти нашої держави залишається одним із пріоритетних іміджевих чинників України в світі.

Механізми регулювання вступу абітурієнтів-іноземців до закладів вищої освіти України регламентовані рядом нормативних документів, які регулюють проходження етапів даного процесу та взаємовідносини його учасників. Надання освітніх послуг іноземцям потребує перегляду та удосконалення алгоритму вступу, створення прозорої, зрозумілої та сучасної автоматизованої системи набору на навчання. Ці вимоги продиктовані не тільки внутрішньодержавними потребами, а й сучасними викликами інтернаціоналізації міжнародного ринку освітніх послуг.

Мета дослідження: розробити шляхи удосконалення державних механізмів регулювання вступу на навчання іноземних громадян до закладів вищої освіти України.

Досягнення зазначеної мети конкретизовано в таких **задачах:**

- визначити основні поняття та групи нормативних документів, що регламентують вступ на навчання іноземних громадян;
- зробити аналітичний огляд нормативних документів, що регулюють вступ на навчання іноземних громадян;
- визначити державний алгоритм вступу на навчання іноземних громадян до закладів вищої освіти України;
- проаналізувати показники динаміки вступної кампанії іноземців та осіб без громадянства до закладів вищої освіти України;
- визначити особливості та проблемні питання механізмів організації вступної кампанії іноземних громадян;
- розробити шляхи удосконалення системи організації набору на навчання іноземців та осіб без громадянства.

Об'єкт дослідження: процес вступу на навчання іноземних громадян до закладів вищої освіти України.

Предмет дослідження: державні механізми регулювання вступу на навчання іноземних громадян до закладів вищої освіти України.

Методи дослідження: Дослідження державного механізму регулювання вступу на навчання іноземних громадян до ЗВО України ґрунтується на застосуванні низки методологічних принципів і наукових методів пізнання. Застосовано такі принципи як термінологічний, системності та всесторонності. Основними методами наукового дослідження стали загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення) та спеціальні, що базуються на сучасних наукових засадах управлінської, економічної та споріднених з ними наук.

Інформаційна база дослідження. В процесі виконання дослідження використано нормативно-правові документи (закони, постанови, накази, розпорядження), звіти та стратегії державних органів влади, громадських організацій та фондів, державних підприємств, підручники, наукові статті, тези доповідей конференцій, а також інформацію з офіційних вебсайтів державних органів влади, державних підприємств та відомств.

Елементи наукової новизни полягають у вдосконаленні державних механізмів регулювання вступу на навчання іноземних громадян до закладів

вищої освіти через удосконалення та реформування системи організації набору на навчання та умов прийому до закладів вищої освіти України.

Практичне значення отриманих результатів. Основні положення й висновки магістерського дослідження можуть використовуватися фахівцями під час написання підручників і навчальних посібників та створення навчально-методичної літератури.

Апробація результатів дослідження. Отримані результати дослідження представлялися на міжнародних наукових заходах: Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Шістдесят дев'яті економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки» (м. Тернопіль, [м. Львів], Україна – м. Переворськ, Польща, 28–29 жовт. 2022 р.); XIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» (м. Дніпро, 27–28 жовт. 2022 р.); XXVI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (м. Загреб (Хорватія), 07 листопада 2022 р.).

Структура та обсяг роботи. Дослідження складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 73 сторінки. Обсяг основного тексту становить 56 сторінок. Список використаних джерел включає 63 найменування.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНИХ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН ДО ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

1.1. Визначення основних понять та груп нормативних документів, що регламентують вступ на навчання іноземних громадян

Для розуміння поняття вступу на навчання важливо визначитися з термінами, які використовуються в нормативних документах. До них можна віднести наступні: «вступник», «прийом» та «набір» на навчання. Відповідно до Умов прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2022 році (в зв'язку з війною в Україні їх замінив «Порядок прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році»), «вступник – особа, яка подала заяву(и) про допуск до участі в конкурсному відборі на одну (декілька) конкурсних пропозицій» [1, 2]. Поняття «прийом» на навчання не має чіткого роз'яснення, проте його суть визначається відповідно до згаданого документу. Організацію прийому вступників до ЗВО здійснює Приймальна комісія, склад якої затверджується наказом керівника ЗВО, який її очолює. Приймальна комісія працює відповідно до положення про приймальну комісію ЗВО, що затверджується Вченою радою ЗВО відповідно Положення про приймальну комісію вищого навчального закладу, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 15 жовтня 2015 року № 1085, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 04 листопада 2015 року за № 1353/27798 [3]. Отже, прийом на навчання це процес, який реалізовує Приймальна комісія ЗВО. Він включає в себе: а) забезпечення інформування вступників, їх батьків та громадськості з усіх питань вступу до ЗВО; б) організацію прийому заяв та документів, прийняття рішення про допуск вступників до участі в конкурсі (до участі у вступних випробуваннях); в) подання до ЄДЕБО отримані від вступників дані про них, внесення змін до статусів заяв вступників в ЄДЕБО; г) координацію діяльності усіх структурних підрозділів ЗВО щодо підготовки та проведення конкурсного відбору;

д) організацію і проведення консультацій з питань вступу на навчання та вибору спеціальності, що найбільш відповідає здібностям, нахилам і рівню підготовки вступників; е) організацію та контроль діяльності технічних, інформаційних і побутових служб щодо створення умов для проведення вступної кампанії; є) забезпечення оприлюднення на веб-сайті ЗВО Положення про приймальну комісію, Правил прийому та інших документів, передбачених законодавством; ж) прийняття рішення про зарахування вступників за формами навчання і джерелами фінансування [3].

На відміну від поняття «прийом», поняття «набір» на навчання вживається переважно при описанні процесу вступу на навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства. Важливою відмінністю даних понять є те, що «набір», в нашому випадку іноземних громадян, на відміну від «прийому» організовують: 1) заклади освіти, які, в свою чергу, можуть залучати суб'єктів господарювання (резидентів та нерезидентів); 2) уповноважене Міністерством освіти і науки України державне підприємство, яким сьогодні є ДП «Український державний центр міжнародної освіти» [1, 4, 5]. Набір на навчання значно ширше поняття, яке включає в себе і процеси прийому на навчання, який реалізується Приймальною комісією ЗВО. Набір на навчання – це комплекс заходів, який, окрім процесів прийому, включає в себе наступні завдання: а) ознайомлення абітурієнтів-іноземців з особливостями навчання, перебування в Україні, перевагами закладу освіти, та спеціальностями, на які може вступити іноземець; б) ознайомлення з особливостями правил прийому до закладів освіти України для вступу іноземних громадян; в) отримання від абітурієнтів у встановленому законом порядку заявки на видачу запрошення; г) визначення можливості вступу на основі попередньо здобутого рівня підготовки/кваліфікації абітурієнтів для здобуття освіти на наступних рівнях; д) безпосередня видача запрошень на навчання; е) ознайомлення вступників з правилами і вимогами щодо перетину державного кордону України та забезпечення виконання правил перетину кордону; є) зустріч та відповідальність за перебування в Україні вступників-іноземців; ж) організація подання документів для вступу абітурієнтами-іноземцями та інші завдання

передбачені процесом прийому на навчання; з) забезпечення легалізації перебування на території України, зарахованих на навчання іноземців.

Повертаючись до вище описаного поняття «вступник», з урахуванням особливостей набору на навчання (стажування) іноземних громадян, вступ на навчання іноземних громадян до ЗВО України це складний комплексний процес, що включає в себе комплекс заходів, які здійснює абітурієнт-іноземець для набуття статусу здобувача освіти в Україні, починаючи з вибору певної спеціальності та ЗВО України і закінчуючи легалізацією тимчасового місця проживання після зарахування на навчання чи стажування до ЗВО України. Вступ здійснюється в рамках організації набору на навчання та процесу прийому на навчання до закладів освіти України.

Вступ на навчання до ЗВО України іноземців та осіб без громадянства регламентований рядом законів, постанов, наказів та інших нормативно-правових документів, що забезпечують його організацію та взаємодію різних відомств, державних установ та інших організацій для успішної його реалізації.

Нормативні документи можна умовно ділити на дві категорії:

1. Документи, що регламентують організацію процесу прийому на навчання, тобто – визначають право та умови за якими іноземці чи особи без громадянства мають право здобувати освіту в ЗВО України.

2. Документи, що регламентують організацію набору на навчання, тобто визначають правила та механізми отримання запрошення на навчання, отримання візи для навчання, перетину державного кордону України, легалізації перебування на території України здобувачів-іноземців, легалізації та визнання документів про раніше здобутий освітній рівень та інші процеси взаємодії та обміну інформацією між іноземними абітурієнтами, ЗВО, МОН України, ДП «Український державний центр міжнародної освіти», ДП «Інформаційно-іміджевий центр», МЗС України, ДПС України, ДМС України, СБ України, НП України, суб'єктами господарювання (організаціями-посередниками) та іншими організаціями, що можуть брати участь даному процесі.

Отже, вступ на навчання іноземних громадян – це складний комплексний процес, який включає в себе дії, які вчиняє абітурієнт-іноземець для того щоб стати студентом в ЗВО України в рамках заходів з організації набору на навчання (стажування) та процесу прийому на навчання до ЗВО.

Нормативні документи що регламентують вступ на навчання іноземних громадян можна умовно розділити на дві групи: документи, що регламентують процес прийому на навчання та документи, що регламентують організацію набору на навчання. Даний поділ досить умовний, так як нормативні документи однієї групи мають перехресні посилання на документи іншої групи.

1.2. Огляд нормативних документів, щодо регулювання процесу вступу на навчання іноземних громадян до закладів вищої освіти України

Варто зазначити, що Закон України «Про освіту» [6] – це основний нормативно-правовий документ, що у частині 7 статті 2 передбачає право на здобуття освіти в Україні іноземцями та особами без громадянства відповідно до законодавства та/або міжнародних договорів. Окрім того він регламентує й інші питання вступу та навчання іноземних громадян безпосередньо та відповідно до інших нормативних-правових документів.

У групі нормативних документів, що регламентують організацію процесу прийому на навчання можна виділити основний документ, яким керується приймальна комісія кожного ЗВО України при створенні правил прийому на навчання до ЗВО щороку. Таким документом є Умови прийому на навчання для здобуття вищої освіти у відповідному році [2, 7]. У 2022 році, в зв'язку з війною в Україні, їх замінив «Порядок прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році» (далі – Порядок прийому) [8]. Даний документ затверджений Наказом МОН України від 27 квітня 2022 року № 392 (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 02 травня 2022 року № 400) та зареєстрований в Міністерстві юстиції України 03 травня 2022 р. за № 488/37824 [9]. Щорічне оновлення Порядку прийому дає змогу створювати

його з урахуванням актуальних змін, внесених до законодавства України. Порядок прийому «є обов'язковим для закладів вищої освіти (закладів фахової передвищої освіти, наукових установ) усіх форм власності та сфер управління, крім вищих військових навчальних закладів, закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти» [1, 10]. Беручи за основу Порядок прийому кожен ЗВО створює свої правила прийому на навчання у відповідному році [11]. Порядок вступу, а відповідно і Правила прийому на навчання до ЗВО, містить окремі пункти та розділи, присвячені саме прийому на навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства, вони підлягають корекції відповідно до змін у чинному законодавстві. Деякі ЗВО створюють окремі положення, які регламентують набір та навчання (стажування) виключно іноземних громадян. Такі варіанти можливі завдяки праву на автономність ЗВО та відсутністю чітких вимог до створення єдиних правил прийому як для громадян України, так і для іноземців.

Не дивлячись на те чи виділяють ЗВО в окремі положення вимоги до набору іноземних громадян, їх створення ґрунтується на певному переліку нормативно-правових документів. Тому для розгляду основних документів, які регламентують прийом на навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства правильно брати саме документ, створений МОН України, який лежить в основі правил прийому всіх ЗВО та актуальний на сьогодні – Порядок прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році [1]. Для його встановлення на основі нормативно-правових актів, які регламентують прийом на навчання іноземних громадян, створювалися окремі пункти Порядку прийому. Аналізуючи даний документ можна дійти таких висновків: у пункті 5. Розділу 1. «Загальні положення» містяться наступні поняття, які стосуються прийому на навчання іноземців:

- абзац 4 – вступний іспит для іноземців визначається як «форма вступного випробування, яка передбачає оцінювання знань, умінь та навичок вступника з одного або декількох конкурсних предметів, результати якого зараховуються до конкурсного бала вступника, або за результатами якого вступник не допускається до участі в конкурсному відборі чи до інших

вступних випробувань (виставляються оцінки за шкалою 100–200 (з кроком в один бал) або ухвалюється рішення про негативну оцінку вступника («незадовільно»))» [1, с. 2].

– абзац 8 – «квота для іноземців – визначена частина обсягу бюджетних місць, яка використовується для прийому вступників з числа:

– іноземців, які прибувають на навчання відповідно до міжнародних договорів України;

– закордонних українців, статус яких засвідчено посвідченням закордонного українця і які не проживають постійно в Україні» [1, с. 3].

Джерела фінансування здобуття вищої освіти іноземцями та особами без громадянства вказані у Розділі III Порядку прийому. Вони визначаються положеннями частини 2 статті 4 Закону України «Про вищу освіту» [12] та передбачають, що «іноземці та особи без громадянства, у тому числі закордонні українці, які постійно проживають в Україні, особи, яких визнано біженцями, та особи, які потребують додаткового захисту, а також інші категорії іноземців та осіб без громадянства у передбачених законом та/або міжнародним договором України випадках, мають право на здобуття вищої освіти нарівні з громадянами України, у тому числі за рахунок коштів державного або місцевого бюджету» [4].

У тій же частині вказано, що «... Інші іноземці та особи без громадянства можуть здобувати вищу освіту за кошти фізичних (юридичних) осіб, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, законодавством або угодами між закладами вищої освіти про міжнародну академічну мобільність» [4, 12].

Вступний іспит для іноземців – визначається виключно Порядком прийому і може змінюватися із затвердженням нового документу в новому році чи шляхом внесення змін до існуючого в порядку, передбаченому законом. Надалі, в розділі VII «Конкурсний відбір, його організація та проведення» Порядку прийому визначено, що конкурсний відбір іноземців здійснюється за результатами вступних іспитів для іноземців:

- для вступу на перший курс на основі повної загальної середньої освіти на навчання для здобуття ступеня молодшого бакалавра, бакалавра (магістра медичного, фармацевтичного або ветеринарного спрямувань);
- для вступу на другий (третій) курс з нормативним або на перший курс з скороченим строком навчання для здобуття ступеня бакалавра (магістра медичного, фармацевтичного на основі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста, освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра, освітнього ступеня молодшого бакалавра та ветеринарного спрямувань);
- для здобуття ступеня магістра на основі ступеня бакалавра, магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста) [1].

Квота місць державного замовлення для іноземців передбачена Порядком прийому відповідно до ряду нормативно-правових актів. Постановою КМУ від 12 вересня 2018 року за № 729 «Питання здобуття вищої освіти деякими категоріями осіб» [13], встановлено, що для здобуття вищої освіти щороку виділяється місць державного замовлення у кількості до 1 тисячі, в межах якої встановлюються відповідні квоти: іноземцям та особам без громадянства, які прибувають на навчання відповідно до міжнародних договорів України; особам, яким надано статус закордонного українця [13].

Наказом МОН України від 02 грудня 2019 року № 1498 затверджено «Порядок встановлення квот для здобуття вищої освіти іноземцями та особами без громадянства в межах обсягів державного замовлення відповідно до міжнародних договорів України» [14]. Цей Порядок не застосовується до громадян держави-агресора.

Для іноземців, які прибувають на навчання в межах встановлених квот відповідно до міжнародних договорів України, вивчення української мови та інших предметів на підготовчому відділенні забезпечується за кошти державного бюджету. Окрім вище вказаного, відповідно до Постанови КМУ від 12 вересня 2018 року за № 729 «особи, зараховані до закладів вищої освіти для здобуття вищої освіти в межах встановлених квот, забезпечуються стипендією у порядку та розмірі, встановлених для громадян України, та місцем у

гуртожитку з оплатою проживання у розмірі, встановленому для громадян України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України» [13].

Статус закордонних українців визначається Законом України «Про закордонних українців», в абзаці 2 статті 9 якого вказано, що «закордонним українцям щороку встановлюються квоти прийому до вищих навчальних закладів України в межах обсягів державного замовлення» [15].

Порядок прийому містить окремий розділ XIV, який описує особливості прийому на навчання до закладів вищої освіти іноземців та осіб без громадянства [1, 16]. Розділ містить посилання на нормативно-правові акти, які регламентують вступ абітурієнтів-іноземців.

Окрім згаданих вище нормативних документів, варто зазначити, що згаданий у даному розділі Указ Президента України від 03 червня 1994 року № 271 «Про заходи щодо розвитку економічного співробітництва областей України з суміжними областями Республіки Білорусь і адміністративно-територіальними одиницями Республіки Молдова» [17], пункти якого були чинними за виключенням розповсюдження на вступників з Республіки Беларусь, втратив чинність відповідно до Указу Президента України від 16 вересня 2022 року за № 653/2022 «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України» [18].

Розділ виокремлює і фактично дублює інформацію про можливі джерела фінансування здобуття вищої освіти іноземцями та особами без громадянства та вступу на місця виділених квот для іноземців, умови отримання стипендії іноземними студентами. Більшість пунктів розділу складені відповідно до Наказу МОН України від 01 листопада 2013 року № 1541 «Деякі питання організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства» (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 11.12.2015 № 1272) [5]. Вказаний документ можна віднести як до групи нормативних документів, що регламентують організацію прийому на навчання, так і до групи тих, що регламентують процес набору на навчання, так як він містить ознаки обох груп і цим підтверджує умовність поділу на ці групи.

Варто зазначити, що в даному розділі Порядку прийому вказано, що прийом на навчання іноземців для здобуття ступенів молодшого бакалавра, бакалавра і магістра та доктора філософії проводиться виключно на акредитовані освітні програми.

ЗВО, окрім прийому для здобуття ступенів молодшого бакалавра, бакалавра та магістра, також можуть приймати іноземців для навчання в аспірантурі, докторантурі, за програмами підготовчого факультету (підрозділу), з вивчення державної мови та/або мови навчання, а також для здобуття післядипломної освіти, підвищення кваліфікації та стажування [1, 5].

У 2022 році у зв'язку з війною в Україні у XIV розділ Порядку прийому було додано пункт 3, який передбачає право ЗВО проводити прийом іноземців на навчання очно та/або дистанційно. Відповідно до даного пункту термін дії виданого ЗВО запрошення на навчання, на відміну від попередніх років, «становить не більше 1 року з дати його реєстрації в Автоматизованій системі «Електронний журнал» уповноваженого Міністерством освіти і науки України державного підприємства» [1, с. 54, 5]. При цьому, варто зазначити, що терміни дії запрошення не відповідають чинному на сьогодні документу «Порядок видачі іноземцям та особам без громадянства запрошень на навчання (стажування) в Україні та їх реєстрації» [5, 19], на який також посилаються у даному розділі.

Далі у пункті 3 вказано, що брати участь у дистанційному прийомі можуть тільки іноземці, які отримали комплекс послуг з інформаційної та консультаційної підтримки, мають зареєстроване запрошення в Автоматизованій системі «Електронний журнал» ДП «УДЦМО» та отримали візу для в'їзду в Україну з метою навчання [5].

Основною вимогою для забезпечення організації дистанційного набору іноземних громадян на навчання, відповідно до абзаца 4 пункту 3 Порядку прийому, ЗВО зобов'язаний укласти «угоду з партнерською організацією, що є резидентом країни походження вступників. Предметом вказаної угоди має бути надання послуг з ідентифікації особи, верифікації оригіналів документів вступників, організації прийому заяв вступників в електронній формі, надання

приміщень і технічних засобів для проведення консультацій і вступних випробувань закладом вищої освіти у дистанційному форматі» [1, с. 54]. Окрім того, у цьому ж пункті XIV розділу Порядку прийому перераховані вимоги до партнерських організацій, з якими ЗВО планує укласти угоду [16].

У групі нормативних документів, що безпосередньо регламентують процес набору на навчання (стажування) можна виділити основний документ, який визначає механізм набору та створений з урахуванням нормативно-правових актів, що регламентують отримання візи для навчання, перетин державного кордону України, легалізацію перебування на території України іноземних здобувачів вищої освіти, легалізацію та визнання документів про раніше здобутий освітній рівень та інші процеси взаємодії та обміну інформацією між іноземними абітурієнтами, ЗВО та міністерствами, державними підприємствами, контролюючими правоохоронними органами, суб'єктами господарювання (організаціями-посередниками) та іншими організаціями, що можуть брати участь даному процесі. Таким нормативним документом є уже згаданий вище Наказ МОН України від 01 листопада 2013 року № 1541 «Деякі питання організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства» [5], зареєстрований в Міністерстві юстиції України 25 листопада 2013 р. за № 2004/24536. Вказаний наказ затверджує «Порядок організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства» (далі – Порядок організації набору) та «Порядок видачі іноземцям та особам без громадянства запрошень на навчання (стажування) в Україні та їх реєстрації» (далі – Порядок видачі запрошень) [5, 19], уповноважує Державне підприємство «Український державний центр міжнародної освіти» Міністерства освіти і науки України на реєстрацію виданих закладами освіти запрошень на навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства та ведення обліку зазначених осіб, які прибули на навчання в Україну [5, 20]. Окрім того він визначає попередній наказ Міністерства освіти і науки України від 12 серпня 2003 р. № 544 «Про затвердження Порядку набору іноземців на навчання в Україні та Порядку видачі іноземцям запрошень на навчання в Україні» [21], зареєстрований в

Міністерстві юстиції України 05 вересня 2003 року за № 766/8087 та зміни до його редакції такими, що втратили чинність. До чинного наказу вносилися зміни у 2015 р., 2017 р., 2020 р. та 2021 р. Правки переважно стосувалися змін у використовуваній термінології, наприклад, терміни «навчальні заклади», «вищі навчальні заклади» були замінені відповідно на «заклади освіти» та «заклади вищої освіти». Окрім того, у 2020 р. у зв'язку з поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, були внесені зміни до порядку організації набору і подовжено терміни прийому на навчання іноземців до ЗВО України та ЗФПО України [21].

Затверджений наказом «Порядок видачі іноземцям та особам без громадянства запрошень на навчання (стажування) в Україні та їх реєстрації» [19] визначає механізм видачі запрошень на навчання ЗО незалежно від їх підпорядкування та форми власності. Таким чином, він визначає: а) категорії іноземних громадян яким може видаватися запрошення на навчання залежно від ступеня освіти яку вони планують здобувати; б) відповідальну організацію за створення бланків запрошень, ведення їх реєстрації, облік іноземців, які прибули для навчання; в) структурний підрозділ ЗО, яка визначає відповідність документів іноземця встановленим закладом освіти вимогам щодо прийому на навчання за обраною ним освітньою (освітньо-професійною чи освітньо-науковою) програмою, механізм її утворення та повноваження; г) вимоги до документів та їх оформлення, що має подати абітурієнт-іноземець для прийняття рішення щодо видачі йому запрошення на навчання; д) порядок реєстрації запрошень в електронному журналі з урахуванням умов за якими буде проходити навчання іноземця; е) умови відмови у реєстрації запрошення та правила реєстрації другого запрошення для іноземця; є) правила оформлення та видачі оригіналу запрошення на навчання іноземцю; ж) -термін дії запрошення на навчання; з) вимоги до надання інформації про зареєстровані запрошення на навчання дипломатичним представництвам та консульським установам України; і) вимоги до ЗО щодо порядку зустрічі іноземця та інформування уповноваженого державного підприємства, відповідного органу

охорони державного кордону щодо деталей прибуття запрошеного на навчання іноземця в Україну [19].

Затверджений наказом Порядок організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства «визначає особливості організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства (далі – іноземці) у закладах освіти незалежно від їх підпорядкування та форми власності, які надають освітні послуги іноземцям на підставі ліцензії на провадження освітньої діяльності, отриманої в установленому порядку. Дія цього Порядку не поширюється на іноземців, які постійно проживають в Україні на законних підставах, осіб, яким надано статус біженця в Україні, та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» [5]. Таким чином, згаданий порядок визначає:

- можливі форми навчання іноземців;
- права ЗО та інших уповноважених МОН України підприємств на організацію набору на навчання іноземців;
- порядок укладання договорів ЗО із суб'єктами господарювання щодо надання послуг з набору іноземців як кандидатів на навчання та ведення обліку таких суб'єктів господарювання;
- вимоги до ЗО щодо акредитації освітніх програм та акредитації спеціальностей:
- терміни прийому на навчання іноземців до ЗО України залежно від рівня освіти який здобувається;
- вимоги до академічних прав на продовження навчання, що надаються документом про попередньо здобутий рівень освіти, та правила інформування абітурієнтів про ці вимоги;
- умови на основі яких здійснюється прийом/зарахування на навчання до ЗО для здобуття відповідного рівня освіти, та правила інформування абітурієнтів про ці умови
- порядок встановлення строків подання, розгляду/оцінювання документів, проведення вступних випробувань та зарахування іноземців;

- порядок видачі наказів про зарахування іноземців на навчання та вимоги щодо їх створення;
- вимоги до зарахування іноземців за навчальними програмами підготовчих факультетів, відділень (підрозділів) з вивчення державної мови та/або мови навчання, форма навчання та вимоги щодо виготовлення, видачі та обліку свідоцтва про закінчення такого навчання;
- вимоги щодо прийому іноземців на навчання за міжнародними договорами України та державними програмами та умови щодо зарахування таких іноземців на підготовчі факультети, відділення (підрозділи) ЗО.
- вимоги щодо переліку документів та їх оформлення при подачі для вступу до ЗО залежно від рівня освіти, на який вступає здобувач;
- вимоги щодо видачі зарахованим на навчання до ЗО іноземцям студентського квитка державного зразка;
- порядок відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення іноземців;
- умови оплати освітніх послуг, що надаються ЗО іноземцям;
- умови та порядок проходження процедури визнання документів про освіту зарахованих на навчання іноземців, виданих ЗО інших держав
- вимоги до ЗО освіти щодо продовження/припинення надання іноземцю освітніх послуг на основі отриманих результатів процедури визнання документа про освіту, виданого ЗО іншої держави.
- вимоги до ЗО щодо своєчасного подання документів до територіальних органів чи підрозділів Державної міграційної служби України для оформлення зарахованим на навчання іноземцям посвідок на тимчасове проживання на період навчання;
- вимоги до наказів, що визначають періоди навчання іноземних студентів;
- вимоги до ЗО щодо строків та правил інформування уповноваженого державного підприємства про прибуття для навчання, відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення іноземців;

- вимоги щодо повідомлення територіального органу чи підрозділ Державної міграційної служби України за місцем проживання іноземця про відрахування студента із ЗО, а також про студентів-іноземців, які без поважних причин припинили навчання або зникли з місця проживання;

- вимоги до уповноваженого державного підприємства щодо обробки та надання до МОН України для здійснення моніторингу, поданої ЗО інформації про надання ними освітніх послуг іноземцям [5].

До нормативно-правових актів, якими також керуються іноземці в процесі вступу на навчання можна віднести й ті, якими керуються вступники на етапах отримання візи на навчання, перетину державного кордону України, легалізації перебування на території України відповідно до отриманого статусу здобувача освіти. Постанова КМУ від 01 березня 2017 р. № 118 «Про затвердження Правил оформлення віз для в'їзду в Україну і транзитного проїзду через її територію» [22] містить інформацію щодо порядку оформлення віз в тому числі і для осіб, що планують прибути в Україну з метою навчання. Таким чином, у пункті 5 даних Правил визначені документи, необхідні для оформлення усіх типів віз. Запрошення на навчання (стажування), видане вищим навчальним закладом (ЗВО) та зареєстроване у порядку, встановленому МОН відповідно до підпункту 4) пункту 8 разом з документами вказаними у пункті 5 є підставою для оформлення довгострокової візи. Окрім звичайного Запрошення на навчання, підставою для оформлення довгострокової візи може бути передбачене у підпункті 4¹) електронне запрошення на навчання (стажування), видане відповідно до Порядку реалізації експериментального проєкту щодо організації набору до закладів вищої освіти і навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства з використанням Єдиної міжвідомчої інформаційної системи щодо набору іноземних вступників до закладів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 червня 2021 р. № 686 [23, 24]. Інші особливості щодо оформлення довгострокових віз для навчання іноземців стосуються виключно нових правил набору до ЗВО з використанням Єдиної міжвідомчої інформаційної системи, передбачених Порядком реалізації експериментального проєкту, згаданого

вище, відповідно до якого іноземці отримують електронне запрошення на навчання.

Оформлення довгострокових віз на основі звичайного запрошення на навчання здійснюється відповідно до частини 12 Правил оформлення віз для в'їзду в Україну і транзитного проїзду через її територію «іноземцям, які є громадянами держав згідно з переліком, визначеним МЗС разом з СБУ, та особам без громадянства, які постійно проживають у зазначених державах, здійснюється закордонною дипломатичною установою України в державі тимчасового або постійного проживання заявників після проведення особистої співбесіди з іноземцем або особою без громадянства та за погодженням з державними органами України, уповноваженими приймати рішення про заборону в'їзду в Україну в рамках функціонування візової інформаційно-телекомунікаційної системи» [22]. При цьому, погодження оформлення довгострокових віз закордонною дипломатичною установою України з державними органами України не здійснюється для тієї ж категорії осіб, за умови наявності у іноземця електронного запрошення, виданого у порядку, передбаченому експериментальним проектом. Ще однією особливістю оформлення довготривалих віз для навчання на основі електронного запрошення є передбачена пунктом 29 можливість отримання інформації іноземцем про оформлення візи або відмову в оформленні візи та скасування візи через особистий електронний кабінет з Єдиної міжвідомчої інформаційної системи щодо набору іноземних вступників до закладів вищої освіти [23, 25].

В'їзд в Україну регламентується Законом України «Про прикордонний контроль» [26]. Під час перетину державного кордону, крім візи та паспортного документа, абітурієнт повинен мати підтвердження мети поїздки та наявності достатнього матеріального забезпечення. Остання умова передбачає кошти в розмірі 20 прожиткових мінімумів на місяць, але ці кошти не обов'язково мати на рахунку (можуть бути враховані гарантії приймаючої сторони, підтвердження бронювання житла, наявність зворотного квитка) (Постанова КМУ №884 від 04.12.2013 р.) [27].

Перебування на території України іноземців, які прибули на навчання, регламентується Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства». Частина 14 статті 4 вказаного закону визначає, що «іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну з метою навчання та отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період навчання» [28]. Частиною 13 статті 5 цього ж закону встановлено, що «підставою для видачі посвідки на тимчасове проживання є заява іноземця або особи без громадянства, дійсний поліс медичного страхування, документ, що підтверджує факт навчання в Україні, та зобов'язання навчального закладу повідомити центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, про відрахування з такого закладу» [28]. Відповідно до підпункту 4) частини 1 статті 5 строк дії посвідки на тимчасове місце проживання, у випадку видачі її в зв'язку з навчанням, визначається періодом навчання, який зазначається в документі, що підтверджує факт навчання в Україні. У абзаці 15 частини 1 статті 15 цього закону передбачено що здійснюється «в'їзд в Україну та виїзд з України іноземців та осіб без громадянства, які навчаються у навчальних закладах України не менш як протягом одного року, – за паспортним документом та посвідкою на тимчасове проживання» [28]. Постанова КМУ від 25 квітня 2018 р. за № 322 «Про затвердження зразка, технічного опису бланка та Порядку оформлення, видачі, обміну, скасування, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсною та знищення посвідки на тимчасове проживання» [29] частково дублює вимоги передбачені Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [28] в питаннях, що стосуються видачі посвідки на тимчасове проживання та регламентує порядок обміну, скасування, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсною та її знищення.

Таким чином, досить велика кількість нормативних документів [30, 31], що регламентують процес вступу іноземців та осіб без громадянства до ЗВО України ускладнює розуміння організації набору та прийому на навчання іноземних студентів [32]. Для регулювання процесу вступу на навчання іноземців до ЗВО України необхідно створення базового нормативного документу, який би регламентував та забезпечив узгодження всіх особливостей даного процесу.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНИХ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН ДО ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

2.1. Державний алгоритм вступу на навчання іноземних громадян до закладів вищої освіти України

Алгоритм вступу іноземців та осіб без громадянства, складається з багатьох етапів на шляху до набуття статусу здобувача освіти ЗВО України. В попередньому розділі детально розглянуто нормативно-правову базу, яка регламентує ці етапи вступу. На основі розглянутих документів можна відзначити, що частина іноземців має право здобувати освіту за кошти державного бюджету. До них відносяться іноземці, які прибувають на навчання відповідно до міжнародних договорів України та закордонні українці, статус яких засвідчено посвідченням закордонного [15]. Для таких осіб передбачено виділення державних місць в межах квоти для іноземців. Всі інші іноземні громадяни мають право здобувати освіту за кошти фізичних та юридичних осіб. Серед контингенту іноземців є і категорія осіб, які мають право здобувати вищу освіту нарівні з громадянами України. До них можна віднести закордонних українців, які постійно проживають в Україні, осіб, яких визнано біженцями, та особами, які потребують додаткового захисту [15]. Вказані особи також мають право на здобуття освіти за рахунок коштів державного або місцевого бюджету як і громадяни України. Проте, варто зазначити, що вказана категорія осіб також може скористатися правом на вступ на місця, передбачені для іноземних громадян. Отже, особливості етапів вступу будуть залежать від статусу іноземця, який вступає. Далі розглянуто алгоритм вступу іноземців і осіб без громадянства за виключенням тієї категорії осіб, які мають право здобувати вищу освіту нарівні з громадянами України, тобто не потребують проходити всі етапи в'їзду в Україну [33].

Алгоритм вступу на навчання іноземних громадян до ЗВО України складається з ряду етапів. Для розуміння всього процесу варто зупинитися на кожному етапі окремо та розглянути функції кожного з учасників даного процесу. Для зручності, залежно від особливостей процесів які відбуваються на етапах, їх умовно можна розділи на наступні групи:

1. Підготовчі етапи
2. Погоджувальні етапи
3. Етапи вступу
4. Етапи легалізації

На підготовчих етапах організатори набору на навчання проводять заходи, які спрямовані на залучення абітурієнтів іноземців до вступу у ЗВО України. На цих етапах МОН України створює і затверджує згідно чинного законодавства Порядок прийому на навчання для здобуття вищої освіти (Умови прийому на навчання для здобуття вищої освіти), на основі яких ЗВО України створюють свої Правила прийому для здобуття вищої освіти [1, 2]. У вказаних правилах описуються вимоги щодо вступників-іноземців та умови їх вступу. Вказані документи публікуються на офіційних вебсайтах МОН України та ЗВО. Окрім правил прийому, для інформування та залучення більшої кількості абітурієнтів-іноземців, на офіційному вебсайті частіше двома мовами (українською та англійською) публікується додаткова інформація про ЗВО, переваги навчання в ньому, особливості етапів вступної кампанії, все, що може бути корисним і спрощує розуміння етапів вступу для абітурієнта. До популяризації освіти та інформування про особливості вступу до ЗВО України, долучається і ДП Український державний центр міжнародної освіти (УДЦМО), яке є активним учасником процесу організації набору іноземних студентів [34]. Вказаним державним підприємством створено вебсайт – studyinukraine.gov.ua, який є потужним інформаційним ресурсом для ознайомлення потенційних абітурієнтів-іноземців з усіма особливостями навчання в Україні, інформацією про ЗВО України, які проводять навчання для іноземних громадян, особливості вступної кампанії, порядок та умови вступу. Абітурієнт може звернутися в

особистому порядку до УДЦМО через певний розділ сайту для отримання додаткової чи уточнюючої інформації щодо питань вступу, які його цікавлять.

Окрім ЗВО та УДЦМО до участі в організації набору на навчання (стажування) можуть залучатися суб'єкти господарювання (резиденти та нерезиденти) на підставі укладених із закладами освіти договорів щодо надання послуг з набору іноземців як кандидатів на навчання [5]. Дані організації-посередники частіше всього є резидентами країни вступників, тому вони мають можливість проведення активного інформування і реклами навчання в Україні безпосередньо в країні проживання абітурієнтів. Вони можуть контактувати безпосередньо з бажаними здобувати освіту в Україні і часто мають визначальний вплив на вибір вступника. Окрім того, як посередник, вони укладають договори з абітурієнтами та отримують відповідну оплату за послуги по допомозі на певних або ж всіх етапах процесу вступу. Участь в організації набору на навчання (стажування) організацій-посередників може мати як свої переваги, так і недоліки [34].

На підготовчих етапах абітурієнт іноземець має здійснити наступні дії:

- обрати акредитовану спеціальність та ЗВО України, до якого планує вступати;
- ознайомитись з правилами прийому на відповідну акредитовану спеціальність;
- обрати форму здобуття освіти: очну (денною), заочну чи дистанційну;
- вирішити який вид освіти буде здобувати та у які терміни вступати:
  - для здобуття ступенів фахового молодшого бакалавра, молодшого бакалавра, бакалавра та магістра – двічі на рік, до та на початку академічних семестрів (до 01 листопада та до 01 березня відповідно; хоча в Порядку прийому цього року (2022 р) передбачено тричі на рік відповідно до правил прийому кожного ЗВО [5];
  - для навчання в аспірантурі, докторантурі – упродовж року;
  - для навчання за програмами підготовчого факультету, відділення (підрозділу), з вивчення державної мови та/або мови навчання, а також для

здобуття післядипломної освіти, підвищення кваліфікації та стажування, у порядку переведення і поновлення – впродовж року [5];

- для навчання за програмами академічної мобільності – упродовж року;

- для навчання в клінічній ординатурі, лікарській резидентурі – упродовж року.

- перевірити відповідність документів про здобутий рівень освіти та інших документів вимогам правил прийому до документів, які має подати абітурієнт-іноземець для вступу на відповідну акредитовану спеціальність у обраному ним ЗВО [34].

Далі учасники вступного процесу проходять погоджувальні етапи, на яких абітурієнт починає контактувати з приймальною комісією ЗВО, який він обрав для вступу. На цих етапах проходять процедури погодження видачі запрошення абітурієнту, видачі довгострокової візи, перетину державного кордону відповідальними за це установами. Щоб засвідчити бажання вступати до ЗВО, іноземець має надіслати до відбіркової комісії, відповідно до Порядку видачі іноземцям та особам без громадянства запрошень на навчання (стажування) в Україні та їх реєстрації, у паперовому або електронному «копії таких документів: 1) паспортний документ іноземця; 2) документ про здобутий рівень освіти з одержаними з навчальних дисциплін оцінками (балами) або академічної довідки; 3) письмову згоду на обробку персональних даних» [19].

ЗВО приймає рішення про необхідність перекладу документів українською мовою, а також проведення співбесіди з абітурієнтом – претендентом на отримання запрошення, за можливості в режимі он-лайн. Також Порядок видачі запрошень у пункті 5 визначає, – «Вивчення відповідності документів іноземця встановленим закладом освіти вимогам щодо прийому на навчання за обраною ним освітньою (освітньо-професійною чи освітньо-науковою) програмою здійснюється відбірковою комісією закладу освіти, яка надає рекомендації щодо запрошення іноземця на навчання» [19, 32].

Порядок роботи відбіркової комісії встановлюється приймальною комісією закладу освіти. Для реєстрації запрошення в електронному журналі заклади освіти подають до УДЦМО заповнене запрошення в електронній формі разом з електронними копіями документів, отриманими від абітурієнта.

УДЦМО «протягом п'яти робочих днів з дати отримання від закладу освіти заповненого в електронному вигляді запрошення перевіряє відомості, внесені ЗВО, присвоює запрошенню реєстраційний номер в електронному журналі та направляє електронну версію зареєстрованого запрошення закладу освіти для подальшого видрукування на бланку запрошення» [19]. Запрошення заповнюються ЗО українською та англійською мовами друкованим способом згідно зразка, який розміщений у додатку до Порядку видачі запрошень. (Додаток А) [19, 34].

Якщо запрошення уже видавалося певній особі, то у видачі другого запрошення цій же особі можуть відмовити. Для реєстрації другого запрошення іноземець повинен звернутися письмово або у електронній формі до УДЦМО та додати до звернення копію паспортного документа та підтвердження, що інший ЗВО дає згоди на навчання іноземця. Надалі оригінал зареєстрованого в електронному журналі запрошення направляється ЗВО іноземцю чи уповноваженій ним особі. Це запрошення стає підставою для оформлення в'їзду іноземця в Україну з метою навчання. Функції уповноваженої особи може виконувати організація-посередник, яка діє згідно вимог законодавства. Строк дії запрошення, відповідно до пункту 13 Порядку видачі запрошень, «встановлюється закладом освіти з урахуванням Умов прийому на навчання до ЗВО України, затверджених МОН, а також тривалості відповідних освітньо-професійних, освітньо-наукових, наукових програм, навчальних програм академічної мобільності, програм з вивчення державної мови та/або мови навчання, стажування, підготовчих факультетів, відділень (підрозділів)» [19]. Проте строк не може перевищувати шести місяців з дати його видачі. УДЦМО щотижня здійснює дипломатичну підтримку, шляхом надання надає відповідним дипломатичним представництвам та консульським установам

України інформації про зареєстровані запрошення, відповідно до даних, що містяться в електронному журналі [19, 34].

Після отримання запрошення на навчання абітурієнт має вивчити та підготувати документи, які необхідно буде подати до приймальної комісії для вступу до ЗВО на відповідний рівень підготовки. До цього переліку документів входять наступні документи залежно від обраної програми навчання та освітнього ступеня який планує здобувати іноземець, передбачені пунктом 9 Порядку набору: «1) документ (оригінал та його копію) про раніше здобутий освітній (освітньо-кваліфікаційний) рівень, на основі якого здійснюється вступ; 2) додаток (оригінал та його копію) до документа про раніше здобутий освітній (освітньо-кваліфікаційний) рівень, на основі якого здійснюється вступ (за наявності); 3) академічну довідку, видану іноземним/українським закладом освіти (у разі переведення або поновлення на навчання, починаючи з другого курсу, додається академічна довідка); 4) оригінал і копію документа, у якому міститься інформація про зміст навчальної програми за попереднім ступенем (рівнем) вищої освіти, отримані кредити, тривалість навчання та успішність з навчальних дисциплін (у разі відсутності цієї інформації у додатку до документа про освіту), при вступі для здобуття ступеня магістра або післядипломної освіти, якщо відсутність цієї інформації унеможливило здійснити визнання кваліфікації за документом; 5) копію паспортного документа іноземця або документа, що посвідчує особу без громадянства; 6) поліс медичного страхування, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України; 7) 4 фотокартки розміром 30 x 40 мм; 8) копію посвідчення закордонного українця (за наявності); 9) дослідницьку пропозицію з обраної наукової спеціальності або завірених в установленому порядку за місцем роботи/навчання кандидата список опублікованих наукових праць і винаходів українською або англійською мовою додатково подаються при вступі до аспірантури; для вступу до докторантури подаються додатково українською або англійською мовою: тематичний план дисертаційної роботи для здобуття наукового ступеня доктора наук; копія диплома про присвоєння відповідного наукового ступеня; 10) для вступу на навчання за програмами академічної

мобільності, подають документи, затверджені правилами прийому до закладу вищої освіти та/або передбачені вимогами міжнародних програм та/або договорів, в рамках яких реалізується академічна мобільність» [5].

Далі абітурієнт має засвідчити документи, зазначені у підпунктах 1–4, «в країні їх видачі у спосіб, який офіційно застосовується в цій країні для такого засвідчення, та легалізовані відповідною закордонною установою України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України» [5]. Якщо країна де отримані вказані документи є учасницею Гаазької Конвенції 1961 р., то на вказані документи проставляється Апостиль відповідно до правил країни походження абітурієнта [19].

Наступним етапом є оформлення довгострокової візи на навчання. Для цього абітурієнт подає до відповідної закордонній установи України перелік документів, передбачений Постановою КМУ від 01 березня 2017 року № 118 «Про затвердження Правил оформлення віз для в'їзду в Україну і транзитного проїзду через її територію» [22] включно із запрошенням на навчання, яке є підставою для оформлення довгострокової візи.

Після оформлення візи іноземець має повідомити ЗВО про деталі свого прибуття в Україну. ЗВО, в свою чергу має проінформувати УДЦМО, орган охорони державного кордону про особливості та деталі прибуття іноземця в Україну, а саме: дата прибуття, номер рейсу транспортного засобу. Окрім того, ЗВО має визначити уповноважену особу та надати про неї відомості, яка зустрічатиме іноземця і супроводжуватиме його від пункту пропуску через державний кордон України до ЗВО. В повідомленні необхідно вказати прізвище, ім'я та по батькові (за наявності) особи, яка зустрічає та зазначити її паспортні дані та контакти для оперативного зв'язку [19, 34].

На вказаних вище етапах організації-посередники, які працюють по залученню абітурієнтів до вступу до ЗВО можуть допомагати іноземцям в оформленні належним чином документів для вступу, для отримання візи, транспортуванні іноземця до України, сприяти комунікації ЗВО з абітурієнтом та інше.

Після прибуття абітурієнта до України його в'їзд фіксує відповідний орган охорони державного кордону, ЗВО зустрічає абітурієнта та забезпечує його розміщення на період процесу прийому до ЗВО. З цього моменту відповідальність за перебування іноземця на території України несе ЗВО, який запросив його на навчання. Цим починаються вступні етапи. Перш за все абітурієнт оформляє пакет документів у відповідності до правил прийому ЗВО, до якого вступає. Основний перелік документів, залежно від обраної програми і ступеню освіти, який він підготував до приїзду вказаний вище. Документи, зазначені у пунктах 1–5 цього переліку, мають бути перекладені українською мовою з нотаріальним засвідченням перекладу. Інколи ЗВО вимагають ще й нотаріально засвідчені копії цих документів з нотаріальним засвідченням перекладу.

Наступним етапом ЗВО приймає у абітурієнта заяву для вступу на обрану абітурієнтом акредитовану спеціальність, в якій зазначається форма навчання та джерело фінансування. До заяви додається оформлений перелік документів іноземця, що відповідає вимогам правил прийому на відповідну спеціальність. ЗВО вираховує бали/оцінки вступника, що вказані у документі про попередній здобутий рівень освіти та може встановлювати мінімальне необхідне значення балів/оцінок для вступу із тих предметів, що зкладють іноземні абітурієнти при вступі. Приймальна комісія перевіряє відповідність поданих документів до вимог правил прийому та реєструє заяву вступника в ЄДЕБО [35]. Після реєстрації, абітурієнту визначаються дати складання вступних іспитів з визначених у правилах прийому предметів і мови навчання.

На підставі академічних прав на продовження навчання та результатів складених абітурієнтами вступних іспитів, ЗВО зараховують іноземців на відповідний рівень вищої освіти. Абітурієнти складають іспити з мови навчання та предметів, які визначає ЗВО. Академічні права на продовження навчання надаються документом про здобутий рівень освіти. При цьому враховуються бали успішності, вказані в цьому документі, та враховується чи вони дають право на продовження навчання на наступному рівні вищої освіти відповідно

до вимог законодавства тієї держави, де був виданий документ про здобутий ступінь (рівень) освіти [1, 5].

Накази про зарахування іноземців на навчання видаються керівником закладу освіти на підставі рішення приймальної комісії. Накази про зарахування на навчання з додатками до них формуються в ЄДЕБО [1, 5]. Після зарахування укладається договір (контракт) про надання освітніх послуг між студентом-іноземцем та ЗВО, на основі якого здійснюється оплата фізичною або юридичною особою, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України. У разі зарахування на навчання неповнолітніх осіб договори (контракт) укладають їх батьки або законні представники.

Після зарахування іноземця починаються етапи легалізації. Вони включають в себе легалізацію іноземця в статусі студента та набуття ним усіх прав на тимчасове місце проживання на період навчання. Сюди ж можна включити і проходження процедури визнання документів про раніше здобутий рівень освіти.

Після формування наказу про зарахування на навчання ЗВО створюють наказ про періоди навчання відповідно до тривалості освітніх (наукових) програм. Період навчання включає в себе строк, що необхідний випускнику для подальшого вступу на наступний рівень освіти та (або) оформлення відповідно до чинного законодавства, отриманих документів про освіту у ЗВО, в якому навчався.

Для оформлення посвідок на тимчасове проживання на період навчання, зарахованим на навчання іноземцям, ЗВО має забезпечити подання документів до територіальних органів чи підрозділів Державної міграційної служби України своєчасно та в установленому законодавством порядку. При цьому, необхідні документи до вказаного підрозділу ДМС України студент повинен подати особисто. За результатами розгляду поданих документів студенту видається посвідка тимчасове місце проживання [28, 29, 35].

ЗВО зобов'язаний проінформувати УДЦМО про іноземців які прибули на визначений вид навчання протягом 15 днів після їх зарахування, шляхом внесення відповідних відомостей до електронного журналу [5, 21].

Документи про попередньо здобутий рівень (ступінь) освіти, іноземців, які були зараховані на навчання, відповідно до законодавства, мають пройти процедуру визнання в Україні протягом 6 місяців після зарахування іноземця, якщо вони видані закладами освіти інших держав. Виключенням є документи іноземців, які прибули на навчання за програмами академічної мобільності та стажування. Якщо буде прийнято рішення про відмову у визнанні наданого іноземцем документа про освіту або встановлено його неавтентичність, ЗВО зобов'язаний відрахувати такого іноземного студента [36, 37, 38].

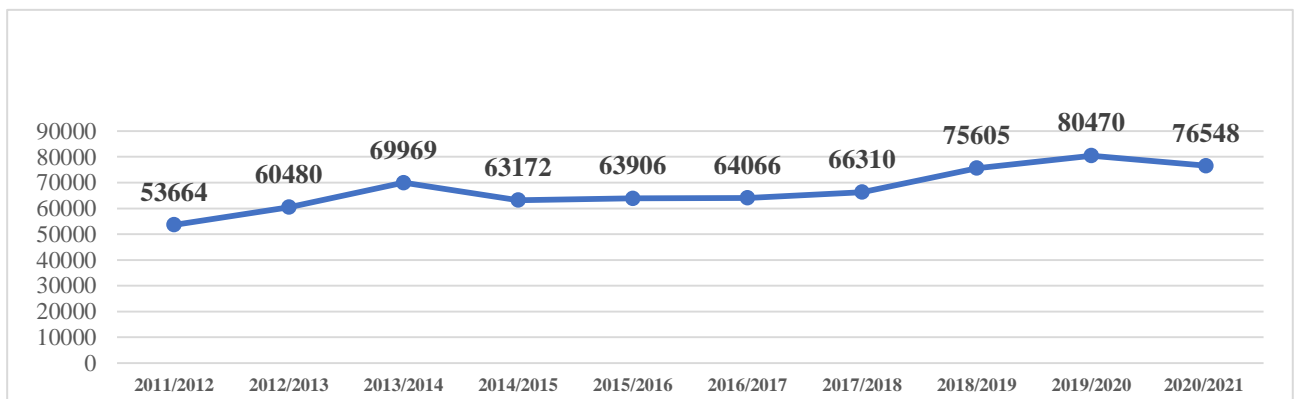
Якщо абітурієнти віддає перевагу навчанню в ЗВО України, то під час реалізації вказаних вище етапів є багато ризиків його відмови від вступу, що може бути зумовлено недостатнім та неефективним інформуванням абітурієнтів про умови прийому на навчання, відсутністю достатньої комунікації з абітурієнтами, зловживанням з боку осіб, які беруть участь в прийнятті рішень на кожному з етапів вступу або їх непрофесіоналізм та некомпетентність, зловживання з боку організацій-посередників, до яких звертаються абітурієнти при вступі, низьким рівнем обізнаності абітурієнтів щодо законодавства України, яке регламентує процес вступу та інші.

2.2. Аналіз динаміки основних показників вступної кампанії іноземних громадян до закладів вищої освіти України

Для комплексної оцінки показників освітніх послуг в Україні для навчання іноземних студентів було проведено аналіз ряду джерел, основним з яких були статистичні матеріали УДЦМО [13, 39, 40]. Адже за Статутом УДЦМО одним із предметів діяльності вказаного державного підприємства є здійснення обліку, реєстрації, моніторингу інформації, аналізу показників щодо іноземців, які здобувають освіту в Україні [40, 41].

За результатами проведеного дослідження видно, що контингент іноземних громадян, які здобувають освіту в ЗВО України протягом останніх років мав тенденцію до постійного зростання. Станом на 2020/2021 н. р. в

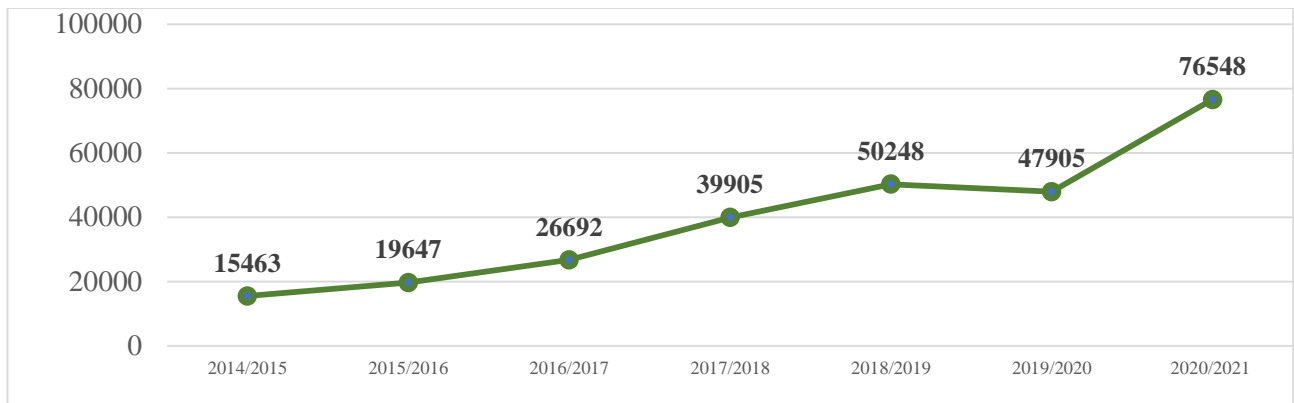
Україні навчалось 76548 іноземних студентів із 155 країн світу [40, 42, 43]. У порівнянні з 2011/2012 н. р., їх число зросло на 22884 особи, що визначає динаміку росту на 43,6% за останні 10 років (рисунок 2.1.). Аналізуючи діаграму динаміки кількості іноземних студентів, варто відзначити 2 періоди зниження графіка. Перший період між 2014/2015 н. р., коли відбулося незначне зниження контингенту на 9,7% у порівнянні з попереднім навчальним роком. Це можна пояснити нестабільною політичною ситуацією в Україні, а саме анексією АР Крим, тимчасовою окупацією частини Луганської та Донецької областей та військовими діями, які відбувалися в зв'язку з цим. Це знизило безпеку України для навчання і відповідно число вступників. Друге зниження припадає на 2020/2021 н. р., що також відбулося за об'єктивних причин – поширенням у світі гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 [40, 42, 43,].

Рис. 2.1. Динаміка кількості іноземних студентів у ЗВО України в 2011/2012–2020/2021 н. р.

Разом з тим, аналізуючи динаміку кількості виданих запрошень на навчання можна відмітити, що незначне зниження їх кількості було тільки в період 2019/2020 н. р. всього на 9,5%. На відміну від вказаного періоду, як видно з діаграми (рисунок 2.2.), поступове зростання цього показника упродовж 2014/2015 н. р. та початок стрімкого збільшення у 2015/2016 н. р. свідчить, що, незважаючи на політичну ситуацію вказаного періоду в нашій державі, Україна стала більш привабливою для іноземних абітурієнтів, що

ймовірно зумовлено євроінтеграційними процесами у вищій освіті та перебуванням з Європейським Союзом [43, 44].

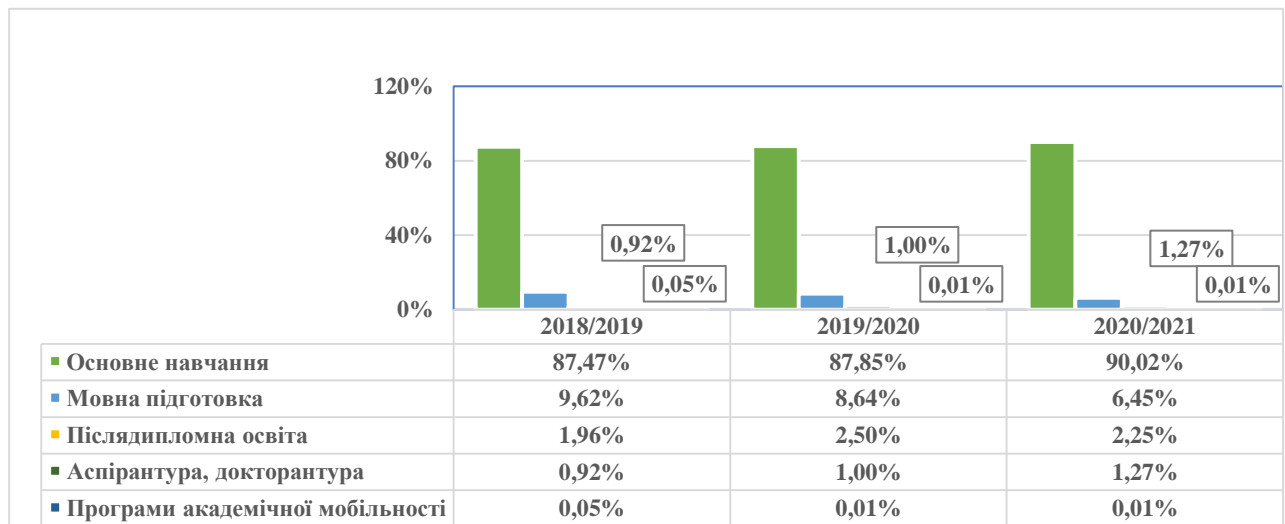

Рис. 2.2. Динаміка кількості зареєстрованих запрошень на навчання у 2013/2014–2019/2020 н. р.

Незначна динаміка спостерігається протягом останніх років і у частках категорій іноземних студентів відносно загального контингенту. Таким чином, виділяють наступні категорії іноземних студентів: 1) основне навчання: здобуття ступенів фахового молодшого бакалавра, молодшого бакалавра, бакалавра та магістра; 2) навчання в аспірантурі, докторантурі; 3) мовна підготовка – навчання за програмами підготовчого факультету, відділення (підрозділу), з вивчення державної мови та/або мови навчання; 4) післядипломна освіта: здобуття післядипломної освіти, підвищення кваліфікації та стажування, навчання в клінічній ординатурі, лікарській резидентурі; 5) програми академічної мобільності [1, 5, 43].

Залежно від категорії, як видно з діаграми (рисунок 2.3.) протягом вказаного періоду зберігається найбільша частка осіб, які проходять основне навчання. Частка здобувачів, які проходять мовну підготовку знизилась на 3,17%, враховуючи і так незначний відсоток цієї категорії, дана зміна вважається суттєвою. Це може бути зумовлено зростанням кількості студентів, які навчаються на своїй рідній мові, тому не потребують вивчення мови навчання. Варто відзначити, що відсоток всіх інших категорій загалом збільшились лише з 2,93% до 3,53%, що вказує на непривабливість навчання на післядипломному етапі та в аспірантурі і докторантурі. Низький відсоток академічної мобільності обумовлений малою кількістю даних програм, та

непривабливістю наших ЗВО України для студентів найчастіших країн-учасниць цих програм (країни ЄС, США та інші) [45].

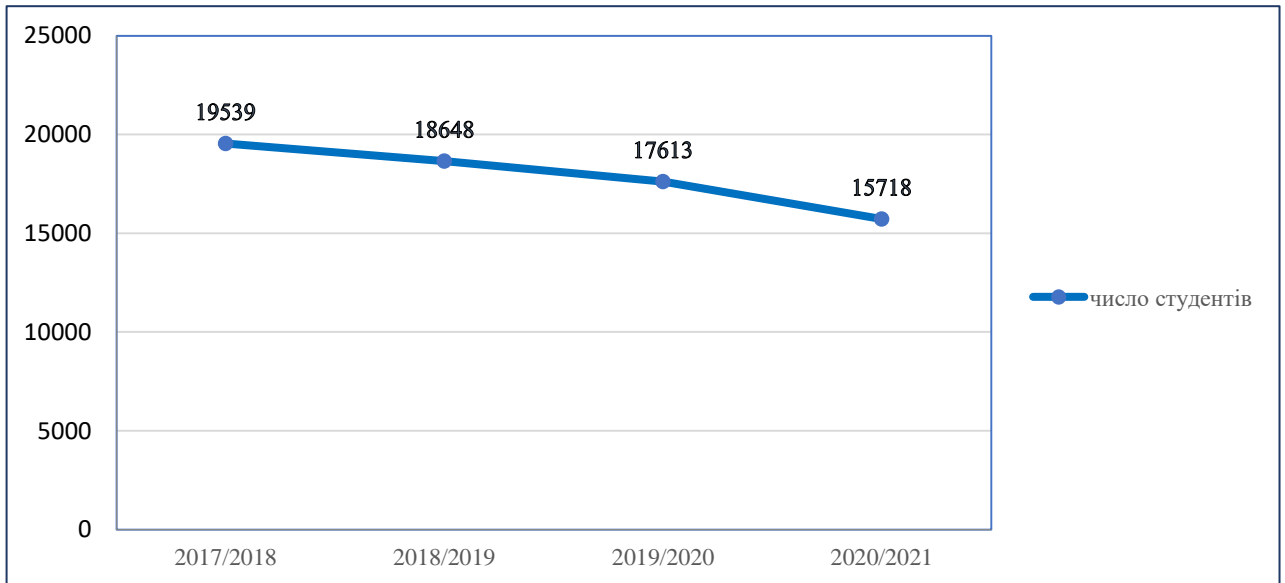

Рис. 2.3. Динаміка співвідношення категорій здобувачів-іноземців у 2018/2019 – 2020/2021 н. р.

Вивчаючи показники зростання кількості іноземних студентів, варто виділяти ТОП 10 країн, що являються «донорами» студентства для ЗВО України. В діаграмі (Додаток Б) представлена динаміка зміни контингенту іноземних студентів протягом трьох навчальних років залежно від країни, громадянами якої вони є. Сьогодні найбільша кількість іноземних здобувачів вищої освіти в Україні є громадянами країн Азії та Африки [40, 43, 44].

З діаграми у Додатку Б видно, що список очолює Індія, контингент студентів якої за останні 3 роки зріс в Україні на 22,3% (3137 осіб) [46]. Далі йдуть Марокко, Туркменістан, Нігерія, Китай, Туреччина, в яких також відзначається тенденція постійного зростання кількості студентів. Щодо Азербайджану, Єгипту, Ізраїлю, Узбекистану – вони хоч і залишаються в ТОП 10, проте кількість їх студентів знизилася протягом вказаного періоду. Грузія взагалі вже у 2019/2020 н. р. поступилася своїм місцем Узбекистану.

Слід зазначити і той факт, що відмічається тенденція до постійного зниження числа студентів-іноземців з пострадянських країн. Як видно з діаграми на рисунку 2.4., їх кількість за останніх 4 навчальних роки знизилась на 3821, що становить 19,6% їх попереднього контингенту. Відсоткова частка студентів із країн колишнього СРСР по відношенню до загального контингенту загального контингенту знизилась з 29,5% у 2017/2018н.р до 20,5% у 2020/2021 н. р.

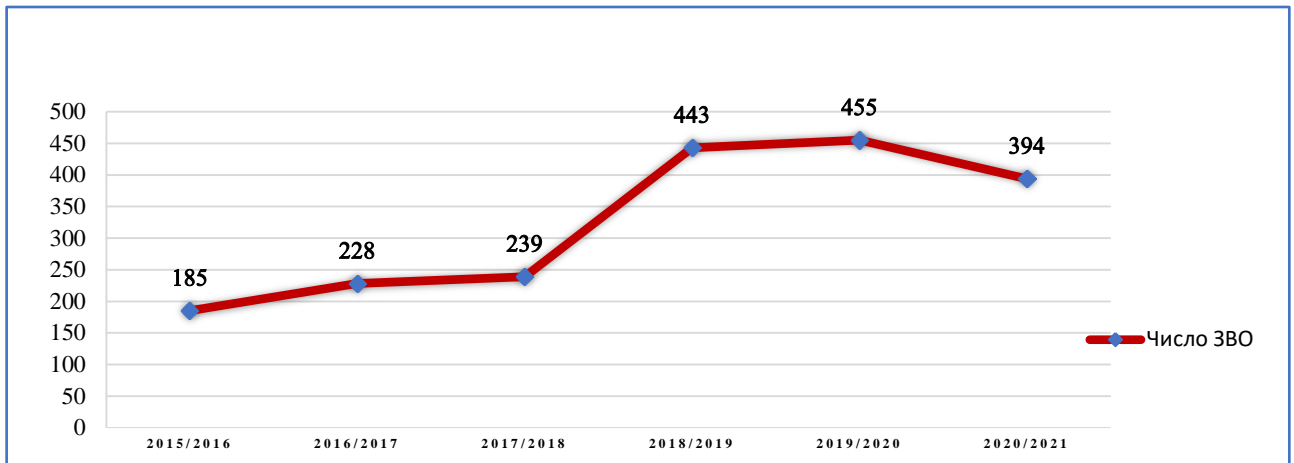

Рис. 2.4. Динаміка зміни кількості студентів з пострадянських країн, що навчалися в ЗВО України у 2017/2018 – 2020/2021 н. р.

Однією з причин такого зменшення контингенту може бути відміна викладання російською мовою, якою переважно володіють здобувачі з пострадянських країн, предметів у ЗВО України.

Впливає на збільшення кількості іноземних студентів і ріст числа ЗВО України, які здійснюють навчання даного контингенту здобувачів.

Як видно з діаграми (рисунок 2.5.), у 2015/2016 н. р. іноземці здобували освіту у 185 вітчизняних ЗВО, перелік яких зріс в 2,5 рази і досягнув найвищого показника у 2019/2020 н. р.– 455 ЗВО. Проте у 2020/2021 н. р. у зв'язку із зниженням загалом освітньої міграції і відповідно запиту на освіту в Україні, цей показник знизився до 394 вітчизняних ЗВО [40, 44].

Рис. 2.5. Динаміка кількості ЗВО, які здійснюють навчання іноземних студентів у 2015/2016 – 2020/2021 н. р.

Аналізуючи дані 2019/2020 н. р., загальна кількість іноземних студентів, які навчалися у державних ЗВО була 71546 осіб (88,91%), в той час як приватні ЗВО навчали 8766 студентів-іноземців (10,89%), а комунальні відповідно – 158 осіб (0,2%). Переважна більшість із згаданого контингенту студентів-іноземців в Україні безпосередньо здобували освіту на денній формі навчання – 86,63%. Заочну форму навчання обрали 13,34 % осіб, вечірнє навчання та екстернат – 0,34% та 0,004% відповідно [45].

Не дивлячись на значну кількість вітчизняних ЗВО, які здійснюють навчання іноземних здобувачів освіти, на сьогодні в Україні створений рейтинг найпопулярніших ЗВО серед іноземних студентів, який визначається кількістю іноземних здобувачів, які навчаються в ньому. Даний рейтинг представлений на діаграмі (Додаток В), де проаналізовано динаміку зміни контингенту іноземців у вказаних ЗВО України.

Як видно із діаграми (Додаток В), протягом останніх трьох навчальних років 9 з 10 вказаних університетів утримують місце в цьому списку. Окрім Міжрегіональної академії управління персоналом, яка у 2018/2019 н. р. році посідала 8 місце у рейтингу, маючи 2079 іноземних студентів, а вже з наступного року взагалі покинула десятку кращих. Натомість піднявся у рейтинг у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Перше та друге місця останні роки ділять між собою харківські вузи, а от друге та третє періодично займають Національні медичні ЗВО Києва та Одеси. Варто відзначити важливий факт, що 8 з 10 рейтингових університетів це виключно медичні ЗВО, а ще 2 класичних мають у своєму складі медичні факультети, на яких навчають іноземних студентів. За даними 2019/2020 н. р. майже половина іноземних студентів (39841) навчалися в Україні за медичними спеціальностями [40, 43, 44].

Таким чином, державний алгоритм вступу на навчання іноземних абітурієнтів досить складний та не завжди зрозумілий для абітурієнта-іноземця. Розглянувши особливості кожного етапу вступу на навчання, зрозуміло, що є багато чинників, які можуть впливати на їх реалізацію як в позитивному ключі, так і навпаки. Тому алгоритм потребує оптимізації та удосконалення, що має покращити привабливість вітчизняних університетів для абітурієнтів-іноземців.

Не дивлячись на складність процедури вступу на навчання до ЗВО України, протягом останніх десяти років відмічається тенденція до сталого зростання кількості абітурієнтів та, відповідно, студентів-іноземців в ЗВО України. Навчанню в Україні все більше відають перевагу громадяни Азії та Африки, а контингент здобувачів освіти з пострадянських держав зменшується. Необхідно постійно проводити аналіз кількісних показників етапів вступу на навчання іноземних громадян, що дасть можливість давати правильну оцінку негативним тенденціям, вчасно реагувати на небажані зміни, реформувати систему та організаційно правові механізми.

РОЗДІЛ 3.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНИХ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН ДО ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

3.1. Особливості та проблемні питання механізмів організації вступної кампанії іноземних громадян

Важливість і пріоритетність розвитку надання освітніх послуг іноземним громадянам важко переоцінити. У другому розділі було розглянуто державний алгоритм вступу з усіма етапами та нормативно-правову базу, яка регламентує цей процес. Як вже було зазначено, процес вступу на навчання іноземного громадянина – це складний, комплексний, багатоетапний процес, в якому окрім вступника та ЗВО беруть участь ряд Міністерств, державних установ та інших організацій, включаючи організації-посередники. Останні, переважно, зацікавлені в заробітку грошей за рахунок своєї діяльності. Метою абітурієнта-іноземця є вступити на обрану спеціальність і щоб цей процес був максимально комфортний, здобути відповідний рівень якісної освіти. ЗВО та інші учасники процесу зацікавлені створити максимально комфортні умови для вступу, навчання в університеті, проживання та забезпечення потреб у розвитку студента. Для розвитку даного сегменту у галузі освіти і розуміння того, які заходи потрібно вжити для покращення його показників, ми проаналізували механізми вступу іноземних громадян до ЗВО України та проблеми які виникають на цих етапах.

На початкових етапах організації вступної кампанії іноземних громадян відзначається недосконала система інформування абітурієнтів про їх можливості навчання в Україні. Потенційні вступники мають розуміти де вони можуть отримати вичерпну інформацію про питання освіти в Україні. Це є одним із завдань УДЦМО та їх основного інформаційного ресурсу, вебсайту – studyinukraine.gov.ua. На сайті є достатньо інформації про ступені освіти, ЗВО,

які надають освітні послуги та зворотній зв'язок для консультацій. Проте, не всі абітурієнти розуміють як знайти цей вебсайт, як перевірити його легітимність та інформації що на ньому розміщена. Це стосується і вебсайтів ЗВО, які навчають іноземних студентів. На сьогодні, тільки один документ – Порядок прийому визначає певний перелік документів, які мають бути опубліковані на вебсайті ЗВО. Окрім передбаченої в Порядку прийому, автономія ЗВО дозволяє йому обирати на свій розсуд яку інформацію публікувати про університет. Часто цієї інформації може бути недостатньо або занадто багато і це може відштовхнути абітурієнта іноземця.

Варто звернути увагу і на інформацію, що розміщується на офіційних вебсторінках відповідних дипломатичних установ (посольств/консульств) МЗС України, так як на ряду з Міністерством освіти і науки, вони також є авторитетним джерелом інформації для іноземних абітурієнтів [44]. Для оцінки вказаної практики українських дипломатичних місій в іноземних країнах, у 2020 році було проведено контент-аналіз офіційних вебсторінок усіх дипломатичних установ, перелік яких розміщений на вебсторінці МЗС України [13, 47, 48]. На основі вказаного аналізу встановлено, що тільки на деяких вебсторінках дипломатичних установ розміщена частково інформація про навчання в Україні, переважно у розділі «Про Україну», інколи – у розділі «Новини». Найчастіше ця інформація подана під заголовком «Освіта в Україні для іноземних громадян» Вказана інформація зазвичай застаріла і потребує оновлення та доповнення. Водночас позитивним моментом є те, що на всіх інформаційних ресурсах є посилання на офіційне джерело інформації з питань навчання іноземних студентів – УДЦМО, та всі важливі рубрики центру [40, 44].

При виборі ЗВО іноземні громадяни враховують результати міжнародних рейтингових досліджень, що вважаються найбільш визнаним інструментом визначення рівня престижності та конкурентоспроможності закладу освіти. Впливовими міжнародними рейтингами вважаються QS World University Ranking та The Times Higher Education World University Rankings [49]. На жаль, серед українських ЗВО у даних рейтингах представлені тільки деякі

університети, що створює додаткові проблеми у конкуренції вітчизняної освіти на світовому ринку освітніх послуг.

Ще одним важливим критерієм для вибору ЗВО в Україні є відсутність стипендіальної програми для іноземців, які прибувають на навчання, окрім тих що мають право навчатися нарівні з українцями. Варто враховувати, що країни-конкуренти надають велику кількість стипендій для навчання, інколи вони можуть і покривати витрати, пов'язані із проживанням та харчуванням .

Окремої уваги потребує питання отримання іноземцем запрошення на навчання. Вище приводився повний перелік нормативних документів, що регламентують цей процес та порядок його реалізації. Насамперед варто відзначити, що подати документи до відбіркової комісії навчального закладу для отримання запрошення абітурієнт може у паперовому або електронному вигляді копій таких документів і ЗВО визначає необхідність перекладу документів українською мовою. Окрім того за рішенням ЗВО може проводитися попередньо співбесіда, за можливості в режимі он-лайн. Порядок роботи відбіркової комісії встановлюється приймальною комісією навчального закладу [5, 19].

Отже, розглянемо основні питання які можуть впливати на цей процес. Виходить, що навіть на етапі отримання запрошення система у різних ЗВО може відрізнятися. Частина ЗВО вимагають подачі документів особисто або через офіційного представника, ще інша частина – з перекладом на українську мову, при чому засвідченим нотаріально. Хтось взагалі може прийняти онлайн копії документів на електронну адресу і на основі цього приймати рішення. Важливо розуміти що функція відбіркової комісії недооцінюється, адже саме вона приймає рішення про видачу запрошення іноземцю, а запрошення на навчання є підставою для оформлення довгострокової візи до України. Тому до складу комісії мають входити кваліфіковані спеціалісти які повинні мати знання чи досвід для належної оцінки отриманих документів іноземця. Таким чином у випадку надсилання документів в електронному вигляді окрім можливого проведення онлайн-співбесіди у ЗВО немає жодного механізму ідентифікації особистості іноземця, чим можуть скористатися шахраї. А подача

через уповноважену особу досить кропітка, так як включає в себе оформлення доручення, оригінал якого з перекладом має бути поданий разом зі всіма документами, це призводить до здорожчання процедури для вступника [50].

Особливої уваги потребує і робота відбіркової комісії по оцінці отриманих документів іноземця, особливо щодо попередньо здобутого рівня освіти. У Порядку організації набору в абзаці 3 підпункту 2) пункту 6 вказано, що «прийом/зарахування іноземців на навчання для здобуття вищої освіти на відповідному рівні вищої освіти здійснюється за результатами вступних іспитів і на підставі академічних прав на продовження навчання, що надаються документом про здобутий рівень освіти в країні його походження, та врахування балів успішності, які дають право для продовження навчання на наступному рівні вищої освіти відповідно до законодавства країни, що видала документ про здобутий рівень освіти» [1, 5]. Даний пункт передбачає те, що, наприклад, випускник який має неповну середню освіту не має право вступати для здобуття вищої освіти. Потрібно зазначити, що саме на етапі розгляду відбіркова комісія має ідентифікувати даний документ, як той, що відповідає вимогам вступу і лише тоді видати запрошення на навчання. Якщо документ був оцінений не правильно і він не дає право на здобуття освіти на обраному вступником рівні, то після його прибуття приймальна комісія ЗВО може це встановити, не прийняти документи для вступу. Це призведе до непорозумінь та небажаних наслідків. Проте юридично ніде не передбачені офіційні інструменти, якими має користуватися відбіркова комісія в цьому процесі валідації документа, а відповідальність за видачу запрошення на основі невідповідного документа взагалі не передбачена. ДП «Інформаційно-іміджевий центр» проводить визнання документів про освіту вже після вступу іноземця протягом 6 місяців. На сайті вказаної організації нещодавно створений розділ, де вказані особливості освіти в різних країнах, звідки вступають іноземці до ЗВО України. Проте там лише описані рівні освіти та назви документів, які отримують випускники, що тільки частково допомагає відбірковій комісії в процесі встановлення відповідності вимог до документу. Вказані недосконалості в процесі набору створюють основу для можливих

зловживань з боку ЗВО чи окремих його співробітників, коли запрошення на навчання видаються безконтрольно та, інколи, з метою отримання неправомірної матеріальної винагороди. Загалом, такі ж проблеми з ідентифікацією правильності та відповідності документів до вимог виникають і при безпосередній подачі документу вступником до приймальної комісії при вступі, адже попередньо оцінюється при видачі запрошення лише скан документу, а при прийомі заяви на вступ подається вже оригінал, який має бути ще й відповідно легалізований. Окрім того, є ще категорія вступників, які приходять для вступу після закінчення факультетів (відділень) мовної підготовки інших ЗВО. При цьому, поданий ними документ оцінюється вперше і помилка при цьому може закінчитися відрахуванням студента після непроходження цим документом в подальшому процедури визнання.

Окрім того, вказаний пункт про вимоги до документу ще й обмежує можливості вступу абітурієнтів з окремих держав, так як визначає що вступати можуть абітурієнти, які не тільки мають повну загальну середню освіту, але й ті, що мають відповідну кількість балів документа про попередньо здобутий рівень освіти, який їм дозволяє продовжувати освіту на такому ж рівні освіти в державі, яка видала цей документ. Це твердження потребує додаткового роз'яснення, яке вказувалось у листах МОН України, які надходили до ЗВО, зокрема Лист МОН України №1/9-30 від 17.01.2019 р. в додатку до якого вказані вимоги окремих країн до вступників на програми вищої освіти під час зарахування для здобуття вищої освіти. В додатку вказано вимоги до документу про повну загальну середню освіту залежно від країни, яка видала даний документ. Лист міністерства, як документ, несе рекомендаційний та роз'яснювальний характер і інформація про країни в ньому вказана для інформування, проте ніде не зазначена процедура як потрібно актуалізувати дану інформацію в інші роки використання листа, якщо вона змінюється. Окрім того, якщо взяти, наприклад, інформацію про вимоги Республіки Індія, то там вказано, що правом на здобуття вищої освіти мають випускники, які мають свідоцтво про повну загальну середню освіту та сертифікат про складений NEET – зовнішнє національне оцінювання. А от в таких країнах як Арабська

Республіка Єгипет, Йорданське Хашимітське Королівство та інші, окрім свідоцтва випускник має мати ще й певний середній бал свідоцтва, щоб мати можливість навчатися на відповідній спеціальності у його країні. На нашу думку, дотримання вимог доступу до вищої освіти в Україні відповідно до вимог країни, яка видала документ про повну загальну середню освіту це правильно. Проте обмежувати можливість іноземця здобувати вищу освіту за певною спеціальністю в Україні через те, що йому заборонено отримувати вищу освіту лише за цією спеціальністю в його країні – це неправильно. Цим ми обмежуємо доступ для отримання освіти значному контингенту потенційних вступників-іноземців. Якщо необхідно буде створити вимоги до попередньої успішності іноземних вступників, то відповідно до Порядку вступу ЗВО має право встановлювати мінімально необхідне для вступу значення кількості балів/оцінок із загальноосвітніх предметів, з яких проводиться вступний іспит для іноземців [1, 5].

Ще варто зазначити, що в різних країнах різні системи оцінювання: це може бути 100-бальна, 200-бальна, 5-ти, 10-ти, 20-ти та інші, успішність може оцінюватися буквами, комбіновано цифрами та буквами. При цьому відповідальність за вирахування середнього балу документу про освіту лягає на відбіркову комісію на етапі видачі запрошення та на приймальну комісію на етапі прийому документів. Це важливо знати коли бал вирішує право доступу до здобуття вищої освіти. На жаль у світі не існує стандартизації переведення балів з однієї системи в іншу, тому ця процедура має людський фактор, а отже і поле для помилки чи зловживання.

Недосконалість регулювання та організації процесу видачі запрошень створює умови для зловживання. Так, деякі ЗВО можуть різко збільшувати видачу запрошень певним країнам, проте по результатам вступної кампанії відповідного року контингент студентів з даної країни не збільшується. Тому, збільшення кількості виданих запрошень не завжди позитивним сигналом і потребує додаткового вивчення показника реалізації запрошень, тобто скільки абітурієнтів, які отримали запрошення вступили до ЗВО. Такі обчислення

можна зробити вирахувавши співвідношення збільшення числа студентів до виданих запрошень.

З проведеного дослідження по даним 2017/2018 та 2018/2019 н. р., результати якого представлені у таблиці 3.1., видно що при видачі запрошень абітурієнтам деяких країн загаданий показник досить низький. Особливо це стосується Пакистану, де показник склав всього 2%, а також Гани – 13%, Нігерії – 14%, Марокко – 22%. В ході вивчення даної ситуації виявилось, що головним мотивом є фінансовий фактор — отримання додаткових коштів за рахунок фактичного продажу запрошень потенційному абітурієнту [43, 51, 52].

Таблиця 3.1.

Динаміка показників реалізації запрошень					
Країна походження	2017/2018 н. р.		2018/2019 н. р.		Збільшення частки студентів у відношенні до числа виданих запрошень, %
	Студентів	Видано запрошень	Студентів	Видано запрошень	
<i>Марокко</i>	5865	6743	7390 (+1525)	7514	22
<i>Індія</i>	10884	5212	14958 (+4174)	7898	80
<i>Нігерія</i>	3277	2021	3552 (+275)	3205	14
<i>Алжир</i>	430	1143	730 (+300)	2538	26
<i>Гана</i>	1477	1403	1665 (+188)	1628	13
<i>Пакистан</i>	303	1523	338 (+35)	1391	2

Розуміючи, чи навіть знаючи, що кандидат на навчання отримує запрошення не з метою навчання, з метою уникнення відповідальності представники організацій-посередників відмовляються декларувати свою причетність до запрошення вказаної категорії осіб, а окремі представники адміністрацій ЗВО, за відповідну винагороду, вказують, що іноземець або особисто отримав запрошення, або міжнародною поштовою кореспонденцією [50, 51]. Водночас слід зважати на те, що частина іноземців, яким вдалося потрапити в нашу державу за освітніми візами, тимчасово легалізується, потім переходить на нелегальний статус в Україні чи реалізують свій намір щодо незаконного потрапляння в країни Європейського Союзу, тобто поповнює статистику нелегальної міграції. Тому контроль за оформленням запрошень для іноземців, моніторинг різких змін у кількості їх видачі, встановлення причин таких змін важливий напрям роботи за яким необхідний контроль.

Наступним питанням, яке часто викликає занепокоєння є отримання візи на навчання. Тому, незважаючи на велику кількість запрошень для іноземних абітурієнтів, тільки третина таких осіб успішно проходить процес отримання студентської візи і приїжджає на навчання в Україну. Особливо це стосується абітурієнтів з країн з підвищеним ризиком міграції [53]. В таких випадках процедура дозволу на оформлення візи для навчання може затягнутися, в зв'язку з тим, що її видача потребує погодження СБ України. Таке погодження може затягнутися надовго, до того часу, що навіть може закінчитися чи строк дії запрошення, чи терміни прийому на навчання. Навіть без погодження СБ України відомі випадки затягування строків видачі візи для отримання неправомірної винагороди, за у мови вирішення питання оформлення візи. Процедура перетину кордону абітурієнтом-іноземцем чітко регламентована нормативними документами. Проте сам бюрократичний механізм досить кропіткий з усіма повідомленнями про в'їзд, подачею інформації про зустрічаючу сторону інколи призводить до невчасного реагування на приїзд абітурієнта чи зміни, які відбулися в умовах прильоту. Окрім того, варто зазначити, що і на етапі в'їзду в Україну існують зловживання службовим становищем співробітниками відповідного органу охорони державного кордону. Зокрема це стосується пропуску іноземців, які прибули на навчання за відсутності листа від ЗВО з відомості про особу, яка зустрічає або ж просто за відсутності зустрічаючої сторони. Такі зловживання або халатне відношення призводить до того, що на території держави з'являється іноземний громадянин, який, відповідно до документів, прибув для навчання в певному ЗВО. При цьому, університет несе відповідальність за цього іноземця з моменту перетину ним державного кордону, проте може не знати про його місце перебування.

Наступним недоліком механізму вступу, на якому варто зупинитися, є ситуація, яка не передбачена нормативними документами – дії ЗВО та вступника, за умови що абітурієнт не склав вступні іспити і не вступив на навчання. Чомусь склалася така практика, що всі абітурієнти-іноземці, які були запрошені вступають до університету. І навіть якщо рівень знань не відповідає

бажаному, університети зараховують абітурієнта принаймні для того, щоб він заплатив за перший семестр, набув статусу студента, а потім за наявності об'єктивних причин можна його відрахувати і вже процедура відрахування і подальших дій прописана. Якщо ж іноземець не вступив до ЗВО, то потрібно розуміти що він особисто та ЗВО можуть чи зобов'язані робити. В такому випадку варто знати наступне: чи має абітурієнт право вступати до іншого закладу освіти, чи має право інший ЗВО приймати від нього документи для вступу та зараховувати, скільки разів і в які університети він може ще вступати, які документи супровідні при цьому оформляти, хто надалі несе відповідальність за даного абітурієнта? Важливим є і вирішення питання щодо вступу тих абітурієнтів, які перебувають на території України в зв'язку з навчанням на факультетах (відділеннях) мовної підготовки, адже їх законність перебування на території України обмежується 10-денним терміном після відрахування з місця навчання. Тому варто надати можливість цій категорії вступників реалізувати право на вступ для подальшого навчання в ЗВО України.

Отримання посвідки на тимчасове місце проживання у іноземців, які вступили, зазвичай не викликає додаткових питань через відповідальність ЗВО за вчасну підготовку і подачу студентами документів до територіального органу чи підрозділу Державної міграційної служби України. Проте сама процедура оформлення і подачі документів досить бюрократична і паперомістка.

Ще одним важливим питанням, яке завершує, на нашу думку процес вступу іноземця – визнання документу про попередній рівень освіти. Процедура вступу на навчання осіб, які подають документ про здобутий за кордоном ступінь (рівень) освіти, обов'язково включає визнання і встановлення еквівалентності документів про освіту, що здійснюється відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 05.05.2015 р. № 504 «Деякі питання визнання в Україні іноземних документів про освіту» [54, 36]. Часто це є проблемою для іноземних громадян, так як в Україні існуюча процедура підтвердження чинності цих документів досить складна.

Деякі країни перевіряють документи тільки в електронному форматі на платформі освітнього електронного реєстру (за наявності), проте в Україні, відповідно до чинного законодавства, обов'язковим є і паперове підтвердження [37, 44]. В Україні ДП «Інформаційно-іміджевий центр» від імені Міністерства освіти і науки України проводить процедуру проставлення апостиля на офіційних документах (дана процедура є платною) [38]. Студенти тільки із двох країн – Туркменістану та Узбекистану не потребують в Україні додаткового засвідчення документів про освіту, для студентів десяти країн необхідна консульська легалізація [44]. Все це означає, що для посилення конкурентних переваг України варто найближчим часом реформувати процес легалізації, та реалізувати всі можливі заходи, що можуть пом'якшити умови залучення іноземних громадян на навчання в Україну [37, 54].

Окремо варто зупинитися на діяльності організацій-посередників, або як їх ще називають – агентів. Вони надають послуги щодо залучення потенційних вступників-іноземців та працюють на основі укладених договорів з ЗВО. Всі дані про такі організації та укладені ними договори з ЗВО реєструються в УДЦМО, а інформація про них розміщується на сайті державного підприємства в розділі «Агенти». Переважна більшість студентів, користуються послугами освітніх агентів. На договірних умовах агенти надають різні послуги з підготовки та оформлення документів для навчання, відправлення студента на навчання, отримання візи, супроводження студента у країні навчання, оформлення документів на посвідку та ін. Так, у 2019/2020 н. р. частка запрошень, що були зареєстровані за поданнями організацій-посередників, становила 64,13%, в той час як за особистим зверненням студента-абітурієнта – 35,87% [43, 44]. Робота з такими організаціями може мати як позитивні сторони так і негативні для абітурієнтів та ЗВО. Варто зазначити, що це залежить переважно від добросовісності виконання своїх обов'язків агентом. Позитивом є коли ЗВО-агент та агент-абітурієнт працюють як партнери. Проте з негативних сторін для абітурієнта може бути наступне: невиконання агентом своїх зобов'язань; завищення вартості оплати своїх послуг до та під час роботи; нав'язування абітурієнту рішень у виборі ЗВО та спеціальності; створення

додаткових платежів, відповідальність за які агент перекладає на ЗВО. Абітурієнти можуть дізнатися про агента тільки за відгуками клієнтів та з реклами, а от об'єктивну оцінку важко отримати. Ті ж негативні сторони може отримати і ЗВО, хоча і передбачає чітке виконання агентом договірних умов. З негативів для ЗВО може бути: за умови роботи агента з багатьма ЗВО одного спрямування він може впливати на вибір абітурієнтом ЗВО; створення додаткових платежів для вступників, про які він не повідомляє ЗВО; участь агента в незаконних схемах може погіршити репутацію ЗВО. Ще є інциденти, коли керівництво ЗВО йде на зговір з агентом з метою отримання додаткової неправомірної вигоди, створюючи особливі умови для вступників, яких залучи цей агент. Розвиток мережі агентів обумовлена ще і тим фактом, що ЗВО України не мають своїх «університетських освітніх агентів», які мали б займатися залученням іноземних громадян для навчання в Україні. Тому іноземці вимушені витратити додаткові кошти за послуги приватних освітніх агентів.

Таким чином, існує ряд не вирішених проблем в механізмах організації вступної кампанії іноземних громадян. Вказане негативно впливає на вибір України абітурієнтом-іноземцем для здобуття освіти, погіршує імідж України, сприяє розвитку загрози національній безпеці країни а також погіршенню криміногенної ситуації та, як наслідок, знижує показники надходжень в економіку держави. Варто визнати, що поширенню проблемних аспектів в наданні освітніх послуг іноземним громадянам також сприяє неналежне виконання своїх посадових обов'язків представниками ЗВО, контролюючих, інших уповноважених органів та підприємств, які надають посередницькі послуги з набору на навчання іноземних громадян.

3.2. Шляхи удосконалення системи організації вступу на навчання іноземних громадян до закладів вищої освіти України

Надання освітніх послуг іноземним громадянам залишається одним із пріоритетних напрямів у формуванні міжнародного іміджу України. Даний вид діяльності посідає важливе місце в національній освітній галузі та активно розвивається з початку отримання нашою державою незалежності. Кількісні показники підготовки здобувачів-іноземців, як видно з проведеного нами дослідження, щороку динамічно зростали, що суттєво підвищувало притоки капіталу в економіку держави. На сьогодні, в зв'язку з війною, що розв'язала Росія проти України, звичайно показники підготовки іноземних громадян буде важко порівнювати з попередніми роками. Основною перешкодою при виборі України для навчання стало питання особистої безпеки. І хоч, в зв'язку з воєнним станом, доступу до останніх показників набору на навчання (стажування) іноземних громадян немає, ми розуміємо, що вони невтішні. Тим більше, за інформацією отриманою від ряду ЗВО відбувається постійний відтік іноземних студентів в інші мирні країни, переважно у Молдову, Грузію, Польщу та інші. Зменшення кількості вступників та студентів-іноземців супроводжується зменшенням навантаження на учасників сфери надання освітніх послуг іноземним громадянам. Цей період необхідно використати для аналізу проблем та розробки нового плану розвитку даного напрямку [55, 56].

Після закінчення війни, навчання іноземних студентів може стати одним з основних та перспективних напрямів розвитку галузі освіти та наповнення державного бюджету. Збільшення частки іноземних студентів у ЗВО України суттєво покращує економічні показники освітньої галузі держави. Кожен такий студент в Україні витрачає протягом одного року близько 400 тис. грн, що на рік складає понад 30 млрд грн [57]. За даними УДЦМО, у 2018 р. в Україні навчалось 66310 студентів-іноземців, які принесли в українську економіку 331 млн 550 тис. дол. США або понад 9,2 млрд грн [44]. Основними причинами вибору освіти в Україні для іноземців залишається: престижність і порівняно висока якість, низька вартість навчання, проживання і харчування та рівність у

правах і свободах для іноземців та громадян України [44, 58]. Протягом 2019–2020 рр. загальна сума витрат на навчання, проживання, страхування, оформлення документів, харчування, транспорт та інші потреби іноземних студентів, які здобувають освіту в Україні, перевищила 570 млн доларів США. Враховуючи середню тривалість навчання, що становить 5–6 років, то загалом дохід України від іноземних студентів за цей період становив понад 3 млрд. доларів США. Таким чином, якщо ЗВО будуть здійснювати підготовку іноземних громадян, то матимуть досить гарний прибуток для свого навчального закладу та своєю діяльністю забезпечуватимуть вливання фінансів з інших держав у економіку України [6, 59]. Окрім фінансового аспекту важливо розуміти, що повернення в Україну іноземних громадян стане індикатором відновлення безпеки в країні та буде грати важливу іміджеву роль в міжнародній політиці [48].

Необхідність внесення ряду змін в державні механізми регулювання вступу на навчання іноземних громадян до закладів вищої освіти України обґрунтована проведеним нами дослідженням. Вступ на навчання іноземних громадян – це складний, комплексний, багатоетапний процес, учасниками якого є вступник, ЗВО та ряд Міністерств, державних установ, відомств, інших організацій, в тому числі агентів.

В ході виконання дослідження встановлено, що на кожному етапі вступної кампанії є проблемні питання, вирішення яких повинно підвищити привабливість та доступність освіти в Україні для іноземних громадян, максимально спростити, зробити зрозумілим і прозорим процес вступу до ЗВО, мінімізувати можливість зловживань з боку учасників вступного процесу.

Рекомендації, розроблені в ході аналізу державних механізмів вступу іноземних громадян до ЗВО України можна згрупувати відповідно до проблемних аспектів, які були виявлені в процесі дослідження.

Інформування та комунікація. Інформування – процес постійний і динамічний, має реалізовуватися всіма методами комунікації, через які абітурієнт-іноземець отримує чи може отримувати інформацію. ДП УДЦМО є організацією, основною метою якої є надання інформаційних послуг, створення

та підтримка електронних інформаційних ресурсів та інформаційно-телекомунікаційних систем. Тому відповідальним за провадження інформаційної та комунікаційної діяльності має бути дане підприємство. Основним інформаційним ресурсом має залишатися сайт УДЦМО, на якому повинна бути зібрана та подана на можливих мовах навчання абітурієнта вся інформація, що стосується надання освітніх послуг в Україні іноземцям та особам без громадянства. Інформація має подаватися в доступній для абітурієнтів формі. Фахівцями державного підприємства УДЦМО необхідно провести наступні заходи: 1. Створити постійну цілодобову онлайн-підтримку вступників. Цілодобове функціонування спростить роботу з потенційними вступниками з країн інших часових поясів; 2. Створити та постійно оновлювати інформаційні сторінки соцмережах, та інформаційні канали (наприклад Youtube, Telegram); 3. Розробити стандартизовану інформаційну довідку про освіту для іноземців в Україні з обов'язковим посиланням на офіційний вебсайт УДЦМО, визначити частоту її оновлення та регулярно надавати її до дипломатичних установ (посольств/консульств) МЗС України в інших; 4. Запровадити систему комунікації з ЗВО України, які здійснюють навчання іноземних громадян, для вирішення робочих питань в процесі набору іноземних студентів; 5. Визначити та вказати яку та в якому об'ємі необхідно висвітлювати інформацію на офіційних вебсайтах університетів і як часто її оновлювати; 6. Створити рекомендації для ЗВО щодо особливостей організації інформування іноземців про університет, його освітні програми, особливості вступу та навчання; 7. Постійно проводити моніторинг перспективних напрямів розвитку системи підготовки іноземних громадян, проводити опитування студентів з метою створення комфортних умов для вступу та навчання; 8. Розробити та надати пропозиції щодо створення стипендіального фонду для іноземних студентів та осіб без громадянства [60].

Процес вступу на навчання іноземця або особи без громадянства, який включає в себе погоджувальні, етапи вступу і легалізації.

На основі проведеного дослідження встановлено, що основними регламентуючими документами даних етапів на сьогодні є Наказ МОН України

від 01 листопада 2013 року № 1541 «Деякі питання організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства» (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 20.01.2021 за № 71) [13] та Порядок прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році [1]. Порядок прийому – це документ, що оновлюється кожного року і питання до його змісту виникли лише в твердженнях, які додані з посиланням на згаданий наказ. А от згаданий наказ потребує перегляду в ряді його пунктів.

Принциповим в удосконаленні організації набору іноземних студентів є створення системи, в якій можна максимально автоматизувати та цифровізувати процеси комунікації учасників процесу. Така система має вирішити наступні задачі: забезпечити ідентифікацію учасників процесу, фіксувати їх дії в часі, забезпечити електронний документообіг та комунікацію, пришвидшити виконання завдань кожного учасника, ідентифікувати проходження етапів вступу абітурієнтом, здійснювати контроль та моніторинг діяльності всіх учасників процесу вступу, аналізувати проблеми, які виникають при цьому, в подальшому. На сьогодні відомо досить багато створених систем, електронних баз даних, які добре зарекомендували себе у сфері їх застосування, значно спростили та перевели на новий рівень якості та швидкості виконання функцій багатьох організацій, включно з органами державної влади. У системі освіти, наприклад, діє Єдина державна електронна база з питань освіти (далі – ЄДЕБО) – автоматизована система, функціями якої є збір, верифікація, оброблення, зберігання та захист інформації про систему освіти [61]. Впровадження такої системи вступу на навчання дасть змогу знизити корупційні чинники і забезпечити контроль та безпеку перебування іноземців та осіб без громадянства (вступників і студентів) на території України. Відповідно необхідно створити нормативну базу, яка буде регулювати набір іноземців для навчання та стажування в Україні в світлі роботи нової системи [62].

Спроба створити та впровадити таку систему з внесенням зміни до існуючих нормативних документів була зроблена у 2021 році. Для реалізації такого завдання МОН України спільно з Мінцифри України було розроблено

Експериментальний проєкт щодо організації набору до закладів вищої освіти і навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства з використанням Єдиної міжвідомчої інформаційної системи щодо набору іноземних вступників до закладів вищої освіти (далі – Єдина система) [23, 24]. Порядок реалізації даного проєкту та відповідне положення про Єдину систему були затверджені Постановою КМУ від 16 червня 2021 р. № 686, яка є чинною і сьогодні. Також було прийнято рішення про запуск роботи вказаної системи з 1 серпня 2021 року. В зв'язку з тим, що нова система передбачала створення електронного запрошення, що суперечило нормативним документам на той час, то було прийнято рішення про функціонування одночасно двох систем – Єдиної системи та АС «Електронний журнал» до 15 грудня 2021 року включно [23, 24]. Після вказаної дати заплановано функціонування лише Єдиної системи. В умовах прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році, які були затверджені Наказом МОН України від 13.10.2021 за №1098 посилає на вказану постанову КМУ про реалізацію експериментального проєкту вже не було, а особливості прийому на навчання іноземців та осіб без громадянства надалі регламентувалися Наказом МОН України від 01 листопада 2013 року № 1541 [13]. З 15 грудня 2021 року і до сьогодні, не дивлячись на чинність вказаної вище постанови та її актуальність, розроблена Єдина система повноцінно не запрацювала. Варто відзначити і той факт, з моменту набуття чинності вказаної постанови КМУ ніяк не регулювалася взаємодія двох чинних на той час документів, які в деяких пунктах суперечили один одному.

Аналізуючи запропонований експериментальний проєкт можна дійти висновку, що розроблена система дійсно вирішувала ряд проблем, які виникають в процесі вступу. Варто відзначити основні важливі зміни, які запроваджувались в ході введення в роботу Єдиної системи. Вони, на нашу думку, є дійсно необхідними для удосконалення механізмів вступу іноземців та вирішують їх проблемні аспекти, які ми навели вище [62].

Найпершим і дуже важливим є введення електронного запрошення та процедура його видачі. Саме цей етап реалізації процесу набору містить багато неточностей, можливостей допущення технічних помилок та зловживання. Для

прийому на навчання до ЗВО іноземець створює в Єдиній системі електронний кабінет користувача (далі – електронний кабінет), в якому подає до ЗВО в електронній формі заяву на акредитовану освітню програму. До заяви іноземець додає засобами Єдиної системи електронні копії таких документів, визначених правилами прийому до закладу вищої освіти. Вказується обов'язковість подання перекладами на українську мову документа про освіту, на підставі якого здійснюється вступ, разом з додатком. Таким чином уніфікується процедура видачі запрошень у всіх ЗВО, забезпечується ідентифікація особистості вступника. Варто зразу ж відмітити, що в новій системі не передбачене місце для роботи організацій-посередників, що зразу ж має виключити їх можливі негативні впливи на весь процес вступу, а особливо зловживання щодо торгівлі запрошеннями, участі у процесах нелегальної міграції, збільшення вартості запрошень [63].

Згідно постанови валідацію (аналіз на відповідність) документів для вступу до ЗВО та процедури визнання проводить ДП «Інформаційно-іміджевий центр» або приймальна(відбіркова) комісія ЗВО. Отже питання валідації на етапі прийняття рішення про видачу запрошення новий порядок організації не вирішує. Аналізуючи проблеми здійснення аналізу відповідності документів вступників вважаємо за потрібне створення «Аналітичної бази документів про освіту» державним підприємством «Інформаційно-іміджевий центр» та надання доступу до неї виключно ЗВО, які навчають іноземних студентів. Вказана база має містити навчальну та демонстративну інформацію, базу даних документів про освіту та системи обчислення успішності інших країни, актуальні правила проведення визнання документів про освіту та канал онлайн комунікації зі співробітниками підприємства для оперативного вирішення термінових питань. Це нововведення має забезпечити проведення якісної валідації документів про освіту при видачі запрошення, прийомі документів під час вступу абітурієнта.

Варто відмітити ще одна нововведення передбачене роботою, єдиної системи, яке також вирішить ряд проблемних аспектів, які ми виділили в процесі аналізу сучасного порядку вступу іноземців. Це інформаційна взаємодія Єдиної системи з інформаційно-телекомунікаційними системами

ДМС, Держприкордонслужби (через єдину інформаційну систему МВС) та СБУ. Така функція дає змогу вирішувати питання обміну інформацією та ідентифікувати на якому етапі вступу перебуває абітурієнт, приймати відповідні рішення, погоджувати дії та надавати дозволи зразу ж в системі. Таким чином, СБУ опрацьовує заявку на видачу запрошення іноземцю з країни підвищеного міграційного ризику не на етапі оформлення візи, а ще до видачі запрошення. Також в порядку передбачено і чіткі терміни опрацювання заявки, а в разі непогодження видачі запрошення, передбачена процедура подачі іноземцем апеляції на рішення через свій електронний кабінет. Та ж сама перевага і отриманні візи на в'їзд. І хоч абітурієнт має особисто подати документи до посольства чи консульства України, проте відповідь про рішення буде передано в Єдину систему, про що дізнається і ЗВО і абітурієнт в своїх електронних кабінетах.

Єдина система вирішує і бюрократичну процедуру оформлення прибуття та перетину кордону, адже всі дані про прибуття він вносить через свій електронний кабінет до Єдиної системи і вони доступні як Держприкордонслужбі, так і ЗВО. Перетин кордону відображається в Єдиній системі як тільки співробітники пункту пропуску через державний кордон перевірили електронне запрошення іноземця та внесли дані про його в'їзд. Запропонованим новим порядком організації не передбачено зустріч абітурієнта, на відміну від попереднього регламентуючого документу.

У положеннях, передбачених експериментальним проектом організації набору на навчання відсутня інформація щодо вимог до документу про попередньо здобутий рівень (ступінь) освіти та рівня успішності, необхідного для вступу на окремі спеціальності, на відміну від попереднього порядку де у підпункті 2) пункту 6 це чітко обговорено. На нашу думку даний пункт попереднього порядку набору на навчання потрібно зберегти і в новому порядку, але не обмежувати право вступу іноземців відповідно до законодавства країни, що видала документ про здобутий рівень освіти, в питаннях вступу на окремі спеціальності. Дозволити ЗВО самим встановлювати у правилах прийому необхідний мінімальний середній бал документа про

попередньо здобутий рівень (ступінь) освіти для вступу на певні спеціальності, за умови, що наданий іноземцем документ дає право здобувати відповідний рівень вищої освіти в Україні.

Документ студент-іноземець на процедуру визнання іноземної кваліфікації має подавати особисто в паперовому вигляді. Проте новий порядок вирішує питання швидкої комунікації, створення компетентними органами свідоцтва про визнання в системі електронного обліку в електронному журналі і внесення відомостей про нього до ЄДЕБО. Ця інформація зразу стає доступною ЗВО та в електронному кабінеті студента-іноземця. Процедура скорочується до 4 місяців після зарахування. Перспективним вважаємо впровадження системи перевірки документів про попередньо здобутий освітній рівень (ступінь) тільки в електронному форматі з приєднанням до платформи освітнього електронного реєстру. Використання такої платформи вирішило б питання валідації вказаних документів на етапі видачі запрошення і вступу.

Ще однією перевагою впровадження Єдиної системи є електронна комунікація з ДМС, не дивлячись на те, що студент особисто подає документи для отримання посвідки на тимчасове проживання. Проте всі документи іноземця отримавши з Єдиної системи ДМС може автоматично перевірити по всім базам і прийняти рішення про видачу посвідки. Ця інформація також відобразиться в електронних кабінетах ЗВО та іноземця.

Таким чином, внесена ЗВО інформація про іноземця до ЄДЕБО (про зарахування іноземного вступника, його особистих даних, повного найменування ЗВО, яким видано наказ про зарахування іноземця та його реквізиті, відрахування, переривання навчання, зокрема без поважних причин, завершення навчання, поновлення і переведення іноземців) та до Єдиної системи через електронний кабінет користувача ЗВО (про прибуття на навчання, зникнення з місця проживання іноземців) стає доступною для всіх користувачів Єдиної системи та з'єднаних з нею інформаційно-комунікаційних систем, що дає можливість всім учасникам вступного процесу вчасно приймати відповідні рішення на основі отриманої інформації.

З урахуванням того, що у роботі Єдиної системи не передбачена участь організацій-посередників, а їх діяльність заборонити не можливо, варто розробити нові варіанти партнерської взаємодії з агентами, де виключити їх можливість негативного впливу на процес прийому. Окрім того, необхідно створювати нові підрозділи в ЗВО, так звані університетські рекрутингові агентства, які заберуть на себе частково або повністю функцію організацій-посередників.

Отже, для удосконалення системи організації вступу можна взяти за основу раніше створений «Експериментальний проєкт щодо організації набору до закладів вищої освіти і навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства з використанням Єдиної міжвідомчої інформаційної системи щодо набору іноземних вступників до закладів вищої освіти» з урахуванням розроблених пропозицій, що ґрунтуються на результатах проведеного дослідження.

Якщо розглядати освітні послуги іноземним громадянам, як один і перспективних напрямів розвитку вищої освіти в Україні та важливий компонент формування міжнародного іміджу держави, необхідно розробити стратегічний документ щодо розвитку даного напрямку на певний період часу [4]. Основним розробником має стати МОН України та залучити до створення документу всіх учасників даного напрямку послуг, а саме: ЗВО України, ДП УДЦМО, ДП «Інформаційно-іміджевий центр», МЗС України, ДМС України, ДПС України, МОЗ України, Міністерство праці та інші необхідні організації. Свої пропозиції для розгляду мають надати дипломатичні представництва держав, студенти яких навчаються чи планують навчатися в Україні. УДЦМО має провести ряд досліджень-опитувань різних категорій іноземних студентів щоб врахувати інтереси і очікування студентів щодо нових можливостей у системі освіти України. Вказана стратегія має передбачити реформування освіти іноземців в Україні відповідно до сучасних викликів і потреб з урахуванням міжнародних тенденцій надання освітніх послуг.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз основних нормативних документів, що регламентують процес вступу на навчання іноземців та осіб без громадянства дали можливість сформулювати окреме поняття «вступ на навчання іноземних громадян» як складний комплексний процес, що включає в себе дії, що вчиняє абітурієнт-іноземець для того щоб набути статусу здобувача освіти в Україні.

Даний процес реалізується в рамках заходів щодо організації набору на навчання (стажування) та процесу прийому на навчання до закладів вищої освіти. Нормативні документи умовно можна поділити на дві групи: документи, що регламентують організацію процесу прийому на навчання та процесу набору на навчання. Значна кількість нормативних документів, що регламентують вступ іноземців та осіб без громадянства до закладів вищої освіти України ускладнює розуміння процесу вступу для абітурієнта-іноземця, а також організацію набору та прийому на навчання іноземних студентів закладами вищої освіти, що надають освітні послуги іноземним громадянам. Таким чином, для регулювання процесу вступу на навчання іноземців необхідно створення базового нормативного документу, який би регламентував та забезпечив узгодження всіх особливостей даного процесу

2. Державний алгоритм вступу на навчання іноземних громадян досить складний для розуміння та реалізації абітурієнтами-іноземцями. Цей факт є однією із причин відмови від вступу до закладів вищої освіти України або ж звернення вступників до організацій-посередників, що надають супровід на етапах вступу. Участь організацій-посередників, як представників абітурієнтів, та недосконалість нормативної бази, що регулює їх діяльність та процеси вступу, дає можливість зловживань на етапах вступної кампанії.

Протягом останніх десяти років відмічається тенденція до сталого зростання кількості виданих запрошень на навчання та контингенту студентів-іноземців в закладах вищої освіти України. І, якщо зростання числа студентів-іноземців можна розглядати як позитивний ефект вступу, то зростання кількості

нереалізованих запрошень на навчання є ознакою недосконалості механізмів вступу на навчання іноземних громадян.

3. Основними проблемними аспектами механізмів організації вступу іноземних громадян є застарілість нормативно-правових документів, що регламентують даний процес, недосконалість системи інформування абітурієнтів, відсутність сучасної системи комунікації між усіма учасниками процесу та контролюючими установами, зловживання з боку учасників організації та контролю вступної кампанії, відсутність повноцінних інформаційних ресурсів для підвищення кваліфікації співробітників ЗВО, задіяних в процесі прийому на навчання іноземців та осіб без громадянства.

Для удосконалення системи організації вступу необхідно внести зміни до нормативно-правових документів, що регламентують реалізацію цього процесу та створити міжвідомчу інформаційну систему, яка забезпечить збереження, обмін, використання, захист, обробку та аналіз даних, необхідних для організації вступу іноземних громадян. За основу створення нової системи організації вступу варто взяти раніше створений «Експериментальний проєкт щодо організації набору до закладів вищої освіти і навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства з використанням Єдиної міжвідомчої інформаційної системи щодо набору іноземних вступників до закладів вищої освіти» з урахуванням розроблених пропозицій, що ґрунтуються на результатах проведеного дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році: Наказ Міністерство освіти і науки України. 2022. № 392 від 25 травня 2022 р. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/vstup-2022/05.05.2022/Poryadok.pryyomu.VO.392-400.05.05.2022.pdf> (дата звернення 28.10.22).
2. Про затвердження Умов прийому для здобуття вищої освіти 2022.: Наказ Міністерства освіти і науки України. 2022. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/vstupna-kampaniya-2022/umovi-prijomu-dlya-zdobuttya-vishoyi-osviti-2022-roku> (дата звернення 07.11.22).
3. Положення про приймальну комісію вищого навчального закладу від 21.06.2016 № з1353-15. Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.10.2015. № 1085. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1353-15#Text> (дата звернення 25.10.22) .
4. Про вищу освіту в Україні. Міністерство освіти і науки України. Український державний центр міжнародної освіти : веб-сайт. URL: <https://studyinukraine.gov.ua/navchannya-v-ukraini/pro-vishhu-osvitu-v-ukraini/> (дата звернення 04.10.22)
5. Деякі питання організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства : Наказ МОН України від 01 листопада 2013 року № 1541 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 25 листопада 2013 р. за № 2004/24536). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2004-13#Text> (дата звернення 13.11.22).
6. Про освіту: Закон України від 27.10.2022 № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 38–39, С. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 19.10.22).
7. Про затвердження Умов прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році: Наказ МОН №1098 від 13.10.2021. Київ, 2021. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/vstup-2022/11/30/Nakaz.MON-1098.Umovy.pryyomu.VO.2022.pdf> (дата звернення 23.11.22).

8. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства освіти і науки України: Наказ МОН №400 від 02.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0488-22#Text> (дата звернення 21.11.22).

9. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства освіти і науки України (zareestrovaniy v ministerstvi yusticii Ukraini 03 travnya 2022 roku za №№ 488/37824, 489/37825). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vnesennya-zmin-do-deyakh-normativno-pravovih-aktiv-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayinizareyestrovaniy-v-ministerstvi-yusticiyi-ukrayini-03-travnnya-2022-roku-za-48837824-48937825> (дата звернення 19.10.22).

10. Прийом іноземців. URL: <https://nmuofficial.com/vstupna-kampaniya/prujom-inozemtsiv-admission-foreigners/> (дата звернення 15.10.22).

11. Правила прийому зі змінами на навчання для здобувачів вищої освіти у Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця в 2022 році: обговорено та затверджено на засіданні Приймальної комісії НМУ імені О. О. Богомольця, Протокол № 27 від 17 серпня 2022 року. Київ, 2022. 90 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1hzMhKp9smkHHvPhBGJ7WEL5aBe2cZCaI/view> (дата звернення 20.10.22).

12. Про вищу освіту: Закон України від 27.10.2022. № 1556-VII *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014, № 37–38, ст. 2004). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 24.11.2022).

13. Питання здобуття вищої освіти деякими категоріями осіб: Кабінет Міністрів України постанова від 12 вересня 2018 р. № 729. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/729-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.11.2022).

14. Порядок встановлення квот для здобуття вищої освіти іноземцями та особами без громадянства в межах обсягів державного замовлення відповідно до міжнародних договорів України : Наказ МОН України від 02.12.2019 року № 1498. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0153-20> (дата звернення: 26.10.2022).

15. Про закордонних українців : Закон України від 06.06.2012. № 1582-IV [Назва Закону в редакції Закону № 4381-VI від 09.02.2012]. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2004, № 25, ст. 343. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-15#Text> (дата звернення: 26.11.2022).

16. XIV. Особливості прийому на навчання іноземців та осіб без громадянства до вищих навчальних закладів України. URL: https://drive.google.com/file/d/1uX3ruhpQ9S7W4KHHI9ek1hVi6_1x2d-5/view (дата звернення: 23.11.2022).

17. Про заходи щодо розвитку економічного співробітництва областей України з суміжними областями Республіки Білорусь і адміністративно-територіальними одиницями Республіки Молдова : Указ Президента України від 03 червня 1994 року № 271. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/271/94#Text> (дата звернення: 08.11.2022)

18. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України : Указ Президента України від 16 вересня 2022 року за № 653/2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/653/2022#Text> (дата звернення: 14.10.2022).

19. Порядок видачі іноземцям та особам без громадянства запрошень на навчання (стажування) в Україні та їх реєстрації : Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.11.2013 № 1541 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 11.12.2015 № 1272). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2005-13#Text> (дата звернення: 22.10.2022).

20. Державне підприємство «Український державний центр міжнародної освіти». Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/inozemnim-studentam/ukrayinskij-derzhavnij-centr-mizhnarodnoyi-osviti> (дата звернення: 18.11.2022).

21. Про затвердження Порядку набору іноземців на навчання в Україні та Порядку видачі іноземцям запрошень на навчання в Україні : Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2003. № 544. [Наказ втратив чинність на підставі Наказу Міністерства освіти і науки № 1541 (z2004-13) від

01.11.2013]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0766-03#Text> (дата звернення: 26.10.2022).

22. Про затвердження Правил оформлення віз для в'їзду в Україну і транзитного проїзду через її територію : Постанова Кабінету Міністрів України від 01 березня 2017 року № 118. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.11.2022).

23. Про реалізацію експериментального проекту щодо організації набору до закладів вищої освіти і навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства з використанням Єдиної міжвідомчої інформаційної системи щодо набору іноземних вступників до закладів вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.06.2021. № 686. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/686-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.11.2022).

24. Реалізація експериментального проекту для організації набору та навчання іноземних студентів – рішення уряду : опубліковано 16 червня 2021 року МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/realizaciya-eksperimentalnogo-proyektu-dlya-organizaciyi-naboru-ta-navchannya-inozemnih-studentiv-rishennya-uryadu> (дата звернення: 19.11.2022).

25. Лазаренко В., Слободян О. Іноземне студентство в Україні: (не)узгодженість політик. Дослідницький звіт. Cedos, 2021. 30 лист. URL: <https://cedos.org.ua/researches/inozemne-studentstvo-v-ukrayini-neuzgodzhenist-polityk/> (дата звернення: 01.11.2022).

26. Про прикордонний контроль : Закон України 05.08.2021. № 1710-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2010. № 6, ст. 46. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-17#Text> (дата звернення: 03.11.2022).

27. Про затвердження Порядку підтвердження достатнього фінансового забезпечення іноземців та осіб без громадянства для в'їзду в Україну, перебування на території України, транзитного проїзду через територію України і виїзду за її межі та визначення розміру такого забезпечення: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2013 р. №

884. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/884-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.11.2022).

28. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 15.10.2022. № 3773-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2012. № 19–20. ст. 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text> (дата звернення: 09.11.2022).

29. Про затвердження зразка, технічного опису бланка та Порядку оформлення, видачі, обміну, скасування, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсною та знищення посвідки на тимчасове проживання: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2018 р. № 322. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.11.2022).

30. Форми документів для проведення вступної кампанії. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/vstupna-kampaniya-2022/formi-a-vstupnoyi-kampaniyi-2022> (дата звернення: 12.11.2022).

31. Форма Н- 2.01. Журнал реєстрації вступників. Форми документів для проведення вступної кампанії. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/vstupna-kampaniya-2022/formi-dokumentiv-dlya-provedenn-a-vstupnoyi-kampaniyi-2022> (дата звернення: 14.11.2022).

32. Про затвердження форм документів з підготовки фахівців у закладах вищої (фахової передвищої) освіти. Міністерство освіти і науки України : Наказ від 23.06.2022. № 583. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/vstup-2022/Formy.dok.dlya.prov.vstup.kamp/Nakaz-583-23.06.2022.pdf> (дата звернення: 09.11.2022).

33. Мороз В. В. Державний алгоритм вступу на навчання іноземних громадян до закладів вищої освіти України. *Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи* : матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Присвяч. 100-річчю Дніпровського ДАЕУ, м. Дніпро, 27–28 жовт. 2022 р. Дніпро : ДДАЕУ, 2022. С. 235–237.

34. Іноземним студентам. Міністерством освіти і науки України URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inozemnim-studentam> (дата звернення: 10.11.2022).
35. Єдина державна електронна база з питань освіти (ЄДЕБО). URL: <https://info.edbo.gov.ua/> (дата звернення: 08.10.2022).
36. Визнання іноземних документів про освіту. Інформаційно-іміджевий центр: Державне підприємство МОН України. URL: <https://naric.in.ua/> (дата звернення: 03.11.2022).
37. Про процедуру визнання. Нормативні документи. Визнання іноземних документів про освіту. Інформаційно-іміджевий центр. Державне підприємство МОН України. URL: <https://naric.in.ua/normatyvni-dokumenty.html> (дата звернення: 09.11.2022).
38. Деякі питання визнання в Україні іноземних документів про освіту : Наказ МОН України від 05.05.2015 № 504 / Верховна Рада України, Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0614-15#Text> (дата звернення: 12.10.2022).
39. Положення про приймальну комісію Національного медичного університету імені О.О. Богомольця: від 4 березня 2021 р. Положення про приймальну комісію розглянуто та затверджено на Засіданні Приймальної комісії Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (протокол № 11 від 03 березня 2021 року). URL: <https://drive.google.com/file/d/1-7NJSjkY5XBAi21UtgZfblaUe2JVzw3h/view> (дата звернення: 16.10.2022).
40. Міністерство освіти і науки України. Український державний центр міжнародної освіти. Офіційний вебсайт. URL: <https://studyinukraine.gov.ua/> (дата звернення: 02.11.2022).
41. Статут УДЦМО. URL: <https://studyinukraine.gov.ua/vidkriti-dani-pro-pidpriyemstvo/> (дата звернення: 23.10.2022).
42. Шаповалова О. *Study in Ukraine*: презентація / Український державний центр міжнародної освіти. URL: <https://studyinukraine.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/Presentation-Ukraine30.pdf> (дата звернення: 19.11.2022).
43. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Річні звіти. URL: <https://naqa.gov.ua/%d0%b7%d0> (дата звернення: 09.10.2022).

44. Проєкт стратегії маркетингу послуг з вищої освіти на міжнародному освітньому ринку: громадське обговорення : опубліковано 23 червня 2021 року МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/proyekt-strategiyi-marketingu-poslug-z-> (дата звернення: 07.11.2022).

45. Звіт за результатами маркетингового дослідження привабливості Української вищої освіти для іноземних громадян. МОН України, Український державний центр міжнародної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/202.pdf> (дата звернення: 08.10.2022).

46. Шахзад Наджам. Особливості набору організації навчального процесу для іноземних студентів-громадян Індії. *Актуальні питання організації навчання іноземних студентів в Україні*. IV міжнародна науково-методична конференція, Тернопіль 2–4 трав. 2018 р. С. 18–19. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/161263463.pdf> (дата звернення: 12.11.2022).

47. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021-2025 роки. М-во закордонних справ України ; упоряд.: Д. Кулеба та ін. ; Стратегію ухвалено Наказом МЗС від 24.03.2021. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/.pdf> (дата звернення: 19.10.2022).

48. Проблеми реалізації Стратегії державної міграційної політики України : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 груд. 2019 р.) / упоряд. О. А. Малиновська. Київ : НІСД, 2019. 108 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-0.pdf> (дата звернення: 06.11.2022).

49. QS World University Rankings 2020. Top Universities : веб-сайт. URL: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2020> (дата звернення: 29.11.2022).

50. Агенти навчання в Україні. МОН України, Український державний центр міжнародної освіти. URL: <https://studyinukraine.gov.ua/agents-ua-table/> (дата звернення: 29.11.2022).

51. Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2019 рік / за заг. ред. проф. Сергія Квіта. Київ : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2020. 244 с.

52. Strategic Imperatives of Managing the Sustainable Innovative Development of the Market of Educational Services in the Higher Education System / Gryshova I et. al. *Sustainability*. 2019. № 11 (24). Art. 7253. DOI: 10.3390/su11247253 (дата звернення 25.10.2022).

53. Bista K. International Student Mobility and Opportunities for Growth in the Global Marketplace. 2018. 325 p. DOI: 10.4018/978-1-5225-3451-8.

54. Мороз В. В. Проблемні аспекти вступу іноземців до закладів вищої освіти України. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали XXVI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Загреб (Хорватія), 07 листоп. 2022 р. /за ред. І. В. Жукової, Є. О. Романенка. ГО «ВАДНД», 2022. С. 48–52.

55. Мороз В. В. Огляд нормативних документів щодо регулювання процесу набору іноземців та осіб без громадянства на навчання до закладів вищої освіти України. *Шістдесят дев'яти економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки*: матеріали Міжнар. наук. інтернет-конф., м. Тернопіль, [м. Львів], Україна – м. Переворськ, Польща, 28–29 жовт. 2022 р. / [редкол.: О. Патряк та ін.] ; ГО «Наукова спільнота»; WSSG w Przeworsku. Львів, 2022. С. 120–123.

56. Teichler Ulrich. Internationalisation Trends in Higher Education and the Changing Role of International Student Mobility. *Journal of international mobility*. 2017. №. 1 (5). P. 177–216. URL: <https://www.cairn.info/revue-journal-of-international-mobility-2017-1-page-177.htm/> (дата звернення 12.10.2022).

57. Дохід України від іноземних студентів за період їх навчання становить понад 3 мільярди доларів США – Український Державний центр міжнародної освіти. МОН України: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/dohid-ukrayini-vid-inozemnih-studentiv-za-period-yih-navchannya-stanovit-ponad-3-milyardi-dolariv-ssha-ukrayinskij-derzhavnij-centr-mizhnarodnoyi-osviti> (дата звернення: 03.10.2022).

58. Білик О. М. Соціалізація іноземних студентів в освітньо-культурному середовищі вищого навчального закладу України: монографія. Харків: Майдан, 2016. 336 с.

59. Лондар С. Л., Шаповалова О. О., Пронь Н. Б. Ринок освітніх послуг в Україні: конкурентні переваги та сучасні виклики для іноземних студентів. *Освітня аналітика України*. 2020. № 1. С. 5–22. URL: <https://science.iea.gov.ua/%d0%b1-2020/> (дата звернення 28.10.2022).
60. Дебич М. А. Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід : монографія. Ніжин : ПП Лисенко. 2019. 408 с.
61. Єдина міжвідомча інформаційна система – прозорий вступ іноземців до українських закладів вищої освіти : опубліковано 26 липня 2021 року МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/yedina-mizhvidomcha-informacijna-sistema-prozorij-v-osviti> (дата звернення: 27.11.2022).
62. Вербицька А. В. Проект національної стратегії інтернаціоналізації вищої освіти України: інтегрована модель. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. Вип. 11. URI: <http://ir.stu.cn.ua/123456789/17062> (дата звернення 03.11.2022).
63. Черняк А. М. Щодо проблемних аспектів надання українськими ЗВО якісних освітніх послуг іноземним громадянам. *Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2019 рік* / за заг. ред. проф. Сергія Квіта. Київ : Нац. агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2020. С. 221–229.

ДОДАТКИ